कविकल्पद्रुमः

महामहोपाध्याय श्रीवोपदेव गोस्वामि विरचितो

धातुपाठग्रन्थः

परिभाषाटीकासमेतः

…वर्णमेण्टसंस्थापितसंस्कृतपाठशालाध्यक्ष श्रीयुत बाबु

रसमय दत्त महोदयानामनुमत्या

श्रीमदनमोहनतर्कालङ्कारेण संस्कृतः

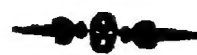
संस्कृतयन्त्रे मुद्रितः

नं १००५

कलिकाता

संवत् १९०५ ।

कविकल्पद्रुमः

शब्दाकरकरग्राममर्थमण्डलमण्डलम् ।
ज्ञानात्मानमनन्ताद्यन्तमादित्यं समुपास्महे ।

श्रीवोपदेवो धातुपाठं चिकीर्षुः प्रारिप्सितसमाप्तये शिष्टाचारप्राप्तं मङ्गलमाचरति शब्दाकरेत्यादि तं प्रसिद्धमादित्यम् उपास्महे सेवामहे वयमिति शेषः । तच्छब्दोऽत्र प्रसिद्धार्थकत्वात् यच्छब्दं नापेक्षते तथाच तं केशपाशं प्रसमीक्ष्य कुर्युर्बालप्रियत्वं शिथिलं चमर्य्य इति कालिदासः । ग्रन्थात्मसंस्थापनायादित्यस्य ग्रन्थस्वरूपतां प्रतिपादयन् विशेषणान्याह शब्दाकरेत्यादि । शब्दानामाकरा उत्पत्तिस्थानानि धातव इति यावत् तएव करग्रामः किरणसमूहो यस्य तम् अर्थानां मण्डलं समूहो मण्डलं यस्य तम् । तथाच स्यान्मण्डलं द्वादशराजके च देशे समूहेऽपि च चक्रवाड़ इति विश्वप्रकाशः । ज्ञानमात्मा यस्य तं न विद्येते आद्यन्तौ यस्य तं नित्यमित्यर्थः ।

पक्षे तं प्रसिद्धं पूर्व्वतरधातुग्रन्थम् उपास्महे आदित्यं सूर्य्यमिव इति लुप्तोपमा। अयमुदयति मुद्राभञ्जनः पद्मिनीनामित्यादिवदसाधारणविशेषणैर्विशेष्योपस्थिति-र्भवतीति तादृशविशेषणान्याह शब्दाकरेत्यादि। शब्दा-कराः करग्राम इव यस्य तम् अर्थमण्डलं मण्डलमिव यस्य तम् उभयत्र लुप्तोपमा। ज्ञानात्मानमिति ज्ञायते अने-नेति ज्ञानं ज्ञानसाधनं तदेव आत्मा यस्य तम् अनाद्यन्त मिति वेदाङ्गत्वान्नित्यमित्यर्थः।

इन्द्रश्चन्द्रः काशकृत्स्नापिशली शाकटायनः।
पाणिन्यमरजैनेन्द्रा जयन्त्यष्टादिशाब्दिकाः।

सर्व्वेषां प्रशस्त्यर्थम् आदिशाब्दिकानां मतमालोच्य क्रियत इति वक्तव्ये आदौ जयशब्दपूर्व्वकं तन्नामानि संगृ-ह्णाति। जेतृवन्तोऽस्त्विवन्तीहतिवक्तव्यादन्तुस्थाने अन्तिः। जययुक्ताभवन्तु इत्यर्थः।

मतानि तेषामालोच्य सर्व्वसाधारणः स्फुटः।
धातुपाठः सदाद्याद्यक्रमादन्त्यादिमक्रमः।
कविकल्पद्रुमो नाम पद्यैर्निष्पाद्यतेऽत्र च।
धातवः पठिताः पाठसूत्रलोकागमस्थिताः।

अथ ग्रन्थस्वरूपं निरूपयति मतानीति। तेषामष्टानां मतानि ग्रन्थानालोच्य पद्यैः श्लोकैः कविकल्पद्रुमो नाम धातुपाठो निष्पाद्यते क्रियते मयेति यावत्। सर्व्वेषां

प्रवृत्तये विशेषणान्याह सर्व्वसाधारणे इत्यादि । सर्व्वेषां साधारणः समानः सर्व्वसम्मतत्वात् । सर्व्वशब्दश्चेह बहुवादिपरः तेन कृञ् कृताविल्यादीनां केनचिदमन्यमानानामपि बहुवादिसम्मतत्वादिहोपन्यासः कुङ् गत्यामित्यादीनाञ्च केनचिन्मन्यमानानामपि बहुवाद्यसम्मतत्वादर्शनमिति । स्फुटोऽव्यक्तः । धातवः पठ्यन्तेऽस्मिन्निति धातुपाठोयग्रन्थः । अत् आद्यो येषां ते अदाद्याः ते आद्या यस्मिन् सोऽदाद्याद्यः स चासौ क्रमश्चेति अदाद्याद्यक्रमः सुष्ठु अदाद्याद्यक्रमो यस्मिन् स अदाद्याद्यक्रमः । अत् अन्तो येषां ते अदन्ताः ते आदिमा यस्मिन् सोऽदन्तादिमः स चासौ क्रमश्चेति अदन्तादिमक्रमः अदाद्याद्यक्रमोऽदन्तादिमक्रमो यस्मिन् धातुपाठे स तथा । अकाराद्यादि धातुक्रमेणाकारान्तादिधातवो वक्तव्या इत्यर्थः । अत्रापि सुशब्दोपादानात् सजातीयमध्ये विजातीयो न पाठ्य इत्यधिककौशलमिह बोध्यं । यत्तु अथ क्षदयमद्द चेति क्षदक्षिदिजद्द वदि इत्येतयोर्म्मध्ये कदादीनां पठनं तत् क्षदि तु रादने आक्राने इत्यस्मादादौ क्षदिमद्दनदीति पृथग्वाक्यगौरवभयात् । एवं तृन् अर्तृताविति तृम्पुन् प्रीतिरक्षाप्रापणे इत्येतयोर्म्मध्ये तादीनां पाठेऽपि बोध्यम् । कवीनां परस्मैपदादिप्रमाणजिज्ञासूनां तत्तद्दानत्वेन कल्पद्रुम इवेति कविकल्पद्रुमः नामेत्यन्वयम् । अभि

धेयमाह अत्र चेति। अत्र ग्रन्थे पाठसूत्रलोकागमेषु स्थिताश्चतुर्विधा धातवः पठिताः पठितुमारब्धाः आदि कर्म्मणि क्तः साङ्गोपाङ्गैरिहोदिता इत्यमरोक्तवत्। पाठ स्थिताः पूर्व्वाचार्य्याणां धातुपाठेषु स्थिताः भवति पचती-त्यादयः। सूत्रस्थिता धातुपाठेषु न दृष्टाः स्तभ्नोति स्त-भ्नोतीत्यादयः। लोकस्थिता धातुपाठेषु सूत्रेषु च न दृष्टा महाकविप्रयोगेषु दृष्टाः प्रक्षालयत्यान्दोलयतीत्यादयः। आगमस्थिता भाषाविषयेषु धातुपाठसूत्रलोकेषु न दृष्टा वेदेष्वेव प्रयुक्ता जगाति चिकेतीत्यादयः।

पदानिड्वेड्विकरणाद्यनुबन्धगणोदितम्।
कर्म्मोच्चारणमात्रेण स्पष्टमत्रानुबन्धतः।

प्रयोजनमाह पदेति। पदे परस्मैपदात्मनेपदे। अनिट् इमोऽभावः। वेट् इमो विकल्पः। विकरणाः शप्श्यनादयः आदिशब्दात् यजादिभ्वादीनां ग्रहणं। अनुबन्धाश्च गणाश्च तैरुदितम् अनुबन्धगणोदितम्। अत्र ग्रन्थे अनुबन्धोदितं पदानिड्वेड्विकरणादि कर्म्म अनुबन्धतः स्पष्टं गणोदितं कर्म्म उच्चारणमात्रेण गणोच्चारणमात्रेण स्पष्टमिति व्युत्क्र मेणान्वयः। यथा ओगम्ऌ गत्यामित्यत्र इमोऽभावः च्लां ङप्रत्ययश्चानुबन्धोदितः। आदित्वं परस्मैपदञ्च विशेष विधानाभावात् गणोदितमिति।

परोऽनुबन्धः पूर्व्वेषामेकवाक्यस्थधातुषु।

आम्रेडितानुबन्धेषु न परेषाञ्च मध्यमः ।

अथ परिभाषा भाष्यते परइति । वाक्यमर्थवाचकमपर्यन्तम् एकवाक्यस्थितधातुषु परः परधातुपरस्थोऽनुबन्धः पूर्व्वं तरेण सम्बन्धाभावेपि पूर्वेषां सर्व्वेषामित्यर्थः । यथा टीक टिकटोकभीकतिकड् गत्यामित्यत्र ङकारङकारो सर्व्वेषामिति । आम्रेडितं द्विस्त्रिरुक्तमित्यमरः । पुनरुक्तेष्वानुबन्धेषु धातुषु नेयं व्यवस्था । तथाच ञुषत्त ञुष तञ्चान्ताविव्यत्र तकारस्य पुनरुक्तत्वात् ञकारो न पूर्वस्य । न परेषाञ्च मध्यमः । मध्यमो धातुद्वयमध्यवर्त्ती अनुबन्धो द्वाभ्यां सम्बन्धेऽपि न परस्य यथा ञुषत्त ञुषतञ्चाम्चाविव्यत्र ककारो न परस्य ।

अनाकारः सुखार्थोऽर्थानिष्ठाभावादिकर्म्मवेट् ।
इत्स्वामीरनिङनिष्ठ उः क्त्वावेटुक्त वेट् क ऋः ।
षडाद्दुखोऽथ ऋवां लृरङ्वानिवाथ एः सिचि ।
अहृदि रेयंज्ञादिः स्यादोर्निष्ठातन ओरनिट् ।
कासुरादिः किल्तुवा गः आदिर्निः पादिरप्यपः ।
स ऋादिर्वा वदादिर्क कान्द्वाम् कर्त्तरि आत्मने ।
ञोञ्चनाद्यो णिरर्थक कुः ताधर्ड ञिमगात ।
बः पचादि कल्लदन्तो दन्तमादि र्भु धादिकः ।
मः स्वादिः पोमथादि भंः भ्रमादिर्म्मानिर्मीलमोः ।
दीर्घोवा निचि ह्रस्वो मिर्वा दिवाद्यो युदादिकः ।

लुः स्वपादिश्च लिङ्गादिर्वा वृतादिः शं तुदादिकः।
चिः कुटादिश्च मृजदङ्वाम् लोअत्वादी र वैदिकः।

अनुबन्धफलान्याह। अत्राकारः सुखार्थः अत्र अनुबन्धेषु मध्ये अकारः सुखार्थः सुखोच्चारणार्थः। यथा धक्क नक्क नाशनइत्यादौ। अत्र आ निष्ठाभावादिकर्म्मवेट् आ आकारानुबन्धो धातुरुपचारात् एवमिकारादौ च बोध्यम्। निष्ठा क्तक्तवतू निष्ठाया वाच्यत्वेनसम्बन्धिनी ये भावादिकर्म्मणी तयोः परयोर्व्वा इट् यस्मात् स तथा। आकारेतोधोर्भावे आदिकर्म्मणि च विहितयोः क्तक्तवतो रिम् वा इत्यर्थः यथा ञिमिदाञ्स्नेहे भावादिष्ठि वेति मिन्नं मेदितं तेन प्रमिन्नः प्रमेदितः सः। भावादिकर्म्मभ्यामन्यत्र क्तक्तवतोरिम् नेति ग्रोघः यथाञ्चादितइति मिन्नः मिन्नवान्। इनुम्वान् यथा वदिङ् नत्यभिवादयोः चतणवेदितोनुम् वन्द्यते विप्राः। नकारमध्यपाठेनैवेष्टसिद्धौ इदनुबन्धकरणम् अगुणे नलोपनिषेधार्थम्। ईरनिङ्निष्ठः दीपीङ्क दीपने नेमङीश्चीति दीप्तः दीप्तवान्। उः क्त्वा वेट् चमु भक्षे पुक्त्विसुदितइति चमित्वा चान्त्वा। ऊन्तु वेट्कः सामान्यविधिना यस्य स्थाने इम् विहितः ऊदितः परस्य तस्य इम्वा सिधू शिवे शास्त्रे वमूदिति असंधीत् असैत्सीत्। अचङ्ग्रहुलः। चङि ञः परेऽङि नास्ति ह्रस्वो यस्य सोऽह्रस्वः। ढौकृङ् गत्यां अडुढौकः सइत्यत्र

ऋदिद्वर्ज्जनात् अडुढौकत् । अथ ऋद्वां । चङि अह्रस्व इ-
त्यनुवर्त्तते कण आर्त्तस्वरे भ्राजभासेति अचीकणत् अच-
काणत् । येषां समसस्वरानुबन्धः केश्चित् पठ्यते केश्चिन्न
पठ्यते च तेषां ह्रस्वविकल्पज्ञापनार्थोऽयमनुबन्धः । ऌदङ्-
वान् आगमत् । गत्यां गमिरुहद्यदिति अगमत् । इर्वा
अङ्वानित्यनुवर्त्तते च्युतिर् क्षरणे इरितस्तु वति अच्यु-
तत् अच्योतीत् । अथ ञ' ञिचि अवृद्धिः । ञिचि च्वां
विहिते सौ कटेवृतौ वृषि क्षमादेःसेमङित्यत्र ऋदिद्वर्ज्ज-
नात् अकटीत् । एर्यजादेः स्यात् यजेञौ अयग्रहेति
इयाज ग्रहव्यधाद्यौरिति इज्यः । ओर्निष्ठातनः निष्ठाया
क्तो नायस्मात्स निष्ठातनः रुजो भुजो भञ्जि मुच्याद्यौरिति
रुग्णः रुग्णवान् । ओरनिट् नसंआप्टौ । वमोरम्यत्यत्र
ओदिद्वर्ज्जनात् अमांसीत् । कसरादिः । गणास्क संख्याने
चुर्भ्योऽञिरिति गणयति । क्रिन्तु वा चुरादिर्वा पक्षे गणा-
न्तरनियमाभावात्सामान्यगणोऽभ्वादिरित्यर्थः युजङि संयमे
योजयति योजति । चुर्भ्योऽञिर्वा इत्यत्र वा ग्रहणस्य व्यव-
स्थावाचित्वात् चुरादेर्ञिर्नित्यः चुराद्यन्तर्गणात् युजादेस्तु
वा इति । यत्तु चुरधातोरपि किकारानुबन्धत्वं मुग्धबोधे
चोरयति चोरतीत्युदाहरणञ्च तत्कदाचित् चुरादेर्ञेरनित्य-
त्वज्ञापनार्थम् अतएव काव्यकामधेनौ अचिक्षणम्मीत्यत्र
स्फुटीकृतमिदं वोपदेवेन । गः ग्रादिः इकीञ्ग हलन्तपर्य-

ये दिवसुतुदेति क्षीणाति । गिः प्वादिरपि । अपि शब्दात्
ल्वादिश्च पूञ्गि शोधे प्वादेः ह्रस्व इति पुनाति । अपूः स
ल्वादिः । पूर्वर्गितः स प्वादिर्ल्वादिश्च स्यात् । लूञ गि
च्छिदि लुनाति । ल्वाद्योरिति लूनः लूनवान् । कृट्
ज्येति लूनिः । घोषदादिः । रुधिर रुद रोदे रुद्भ्योऽ
योह्लस्येति रोदिति । रुदाद्यस्तीति अरोदीत् । ङक्तङ्वान्
कर्त्तरि कर्त्तरि वाच्ये तङ्वान् आत्मनेपदी । एधङ
वृद्धौ नवप्रथमे इति एधते । आत्मने । तङ्वानित्यनुवर्त्तते
आत्मने आत्मार्थं फलवति कर्त्तर्य्यात्मनेपदीत्यर्थः अफल
वति परस्मैपदीति शेषः । यजैञौ यजते यजमानः यजति
याजकः । ञिस्वाम्नवप्रथमे इत्यादिनोभयपदप्राप्तौ ञि
ज्यन्तपिवेत्यादिना नियम्यते नियमश्च फलवत्कर्त्तर्य्येवा
त्मनेपदमिति चेत्तर्हि अफलवत्कर्त्तर्य्यात्मनेपदनिषेधे फल
वत्कर्त्तरि परस्मैपदापत्तिः । फलवत्कर्त्तर्य्यात्मनेपदमेवेति
चेत् तर्हि फलवत्कर्त्तरि परस्मैपदनिषेधे अफलवत्कर्त्तर्य्या
त्मनेपदापत्तिरित्युभयथैव व्याघातः । वस्तुतस्तु उभयपद
प्राप्तौ व्यवस्थेयं फलवत्यात्मनेपदम् अफलवति परस्मैपद
मिति । एतच्च पाणिनेरनुरोधात् तथाच वर्द्धमानः । इति
लौकिकवाक्येषु व्यभिचारोऽतिपुष्कलः । वेदवाक्येषु यदि
स्ति नियमः केन धार्य्यते । विशेषः पाणिनेरिष्टः सामान्यं
सर्व्ववर्म्मणः । सामान्यमनुगच्छाति तथाचार्य्यपरम्परेति ।

एतेन अङ्करोदयिरीश्वरः छितौ द्विषदारम्भफलानि भक्ष सात् इति रघुः । तनोति शुभ्रं गुणसम्पदा यश इत्यादौ फलवत्कर्त्तरि परस्मैपदम् । फलं विश्वापकाराय धत्ते पर्व्वणि पर्वणीति । कमलवनोद्घाटनं कुर्वते ये । ये सूर्य्य रश्मयः । इत्यादावफलवत्कर्त्त र्य्यात्मनेपदमिति । चुरा-देस्तु स्वार्थे विहितणेर्णकारेण णिचत्वेऽप्युभयपदं न स्यात् अन्यथा स्यमसक् वितर्के इत्यादेर्णानुबन्धोऽनर्थः स्यात् । यत्तु धातुपारायणमुग्धबोधयोश्चोरयति चोरयते इत्युभय पदोदाहरणं तत्कदाचिन्महाकविप्रयुक्तस्यात्मनेपदस्य स-माधानार्थम् । यथा नैषधे । नालोकते यथेदानीं मामियं तेन तर्कये इति । अत्र केचित्तु आत्मनेपदमिच्छन्ति पर स्मैपदिनां क्वचिदिति न्यायमवलम्बन्ते । णोज्वलादेः । ज्वल जम चलत्विषोः दृनीभुज्वलाद्येति णः ज्वालः पक्षे पचा दित्वादन् ज्वलः । एवं कुच ओ धपर्कौटिल्यलेखने दृनी भुज्वलेति णः कोचः पक्षे इगुपधप्रीति कः कुचः । ञिर क्तः अद्य वर्त्तमाने क्तोयस्मात् सोऽयक्तः । ञि त्वा स्थाने क्राच्छार्थेति स्थितोविधा क्तिष्ठतीत्यर्थः । टुः साथुः । श्रुटु वेप चले ट्वितोऽथुरिति वेपथुः । डुक्तिमग्गुतः । डुक्रञ् डुक्रतो ड्वितक्त्रिमगिति त्रिमक् कृत्रिमं । णः फणादिः फणाद्य निखे हे तृफलेति फेणतुः पफणतुः फेणिथ पफ णिथ । तत्वदन्तः । अदन्तानां पृथग्वर्गविधानेनैव ज्ञाने

षिद्दे तानुबन्धोऽङ्गादीनां कान्तत्वादिभ्रमनिरासार्थः। दसनादिः। तनु दजविस्तृतौ। तन्भ्यः सुविति तनोति। सेत्तुक् तथासोरिति अतत अतनिष्ट अतथाः अतनिष्ठाः षनतनाद्यनिमामिति प्रतत्य। भ्रुधादिकः। दधिर्धौञ्जि आहतौ दिवसुतुदेति दधाद्धि। नः खादिः युज् सन्धा क्रोदपीडमत्थे दिवसुतुदेति सुनोति। पोमुचादिः मुच लृयपञ्जौ मोक्षे नगाद्धामुचामिति मुञ्चति। भः शमादिः शमुभिर्य्यंशमे यन्योशमादीति शाम्यति। मोणिचोशमे दीर्घो वा। घटष् ङम चेष्टे ओसमोक्त घंसेति अघटि अघाटि घटं घटं घाटं घाटं। णिचि ह्रस्वः मोऽनुवर्त्तते। णिचि ओ ह्रस्वोह्रस्ववान्। घटादिजनेोति घटयति। मित्वां। णिचि ह्रस्वइत्यनुवर्त्तते। फणमिगगतो दा शमेति फणयति फाणयति। दिवाद्योयः दिवु जिगीषादो दिवसु तुदेति दीव्यति। ल अदादिकः। अद् लोभक्षणे लुगद्भ्यो ऽपः अत्ति। लुः खपादिश्च चकाराददादिश्च खमते ख-पादेः प्रयोजनं नास्ति। दरिद्रतीत्यादो खपादित्वादजादैा सार्व्वधातुके आद्याद्यरस्य उदात्तखरत्वम्भवति आद्युदात्त त्वमिति वोपदेवः। लिङ्गादिः। ङादेरदाद्यन्तर्गतत्वेन दध्यातन्त्र्याददादित्वसूचकानुबन्धेन हतः। अथवा लुः खपा दिश्च लिङ्गादिरित्येकं वाक्यं। लु लि इत्युभयानुबन्धैा धातु क्रमात् खपादिङादी लः काकाक्षिगोलकन्यायेन चकार

स्ये भयसम्बन्धाददादौ च इत्यर्थः। क्रादिः पृथगयाइत्येके अतएव पठन्ति च। भाद्यदादौ जुहोत्यादिर्द्दिवादिः स्वादिरेव च। तुदादिश्च रुधादिश्च तनक्र्यादिचुरादयइति। हु त्तिहोमेऽदने क्रादीरे हिः जुहोति। वोवृतादिः। वृत वृध वर्त्तने वृद्भ्योतिस्यइति तेनैव परस्मैपदे वर्त्स्यति विवृत्सति आत्मनेपदे तु वर्त्तिष्यते अन्यत्र विवृत्सा विवर्त्तिषा। शः तुदादिकः तुद व्यथे दिवसुतुदेति तुदति। ष्मिः कुटादिश्च। चकारात् तुदादिश्च। कुटां गुणवृद्धिस्थितोति नियमात् कुट षि कौटिल्ये इत्यादीनाम् अकुटीदित्यादौ न गुणः। नू षि स्तवने इत्यादीनाम् अनुवीत् इत्यादौ न वृद्धिः अगुणत्वादुव च। म ह्रुदङ्वाम्। आख्यातिकस्यङ्कोऽप्राप्त्यर्थं ह्रुदिति विशेषणम्। स्वमते तूभयत्र ङुएव। डु ओ य पच पाके भीविषित्त्रीति पचा। छो अक्षादिः। अक्ष हलुघभक्षहासयोः द्विवक्तअक्षेति द्विसंज्ञायां त्रिदचोऽहेरिति न नुम् अक्षत् क्लीवे अक्ष्यसोस्तु हेः प्रतुरिति अक्षति अक्षन्ति। आख्यातिकेऽन्तौ अन्तोऽहेरिति अक्षति अनुसस्विदेरिति अक्षुः। र वैदिकः। वैदिकोवेदेष्वेव प्रयुक्तोनतु भाषायामित्यर्थः। गार्त्तिकन्नौ जगाति।

•० धातवोदृत्तिभासार्थाअकितावा चुरादयः।

· इत्यनुबन्धेन फलं निरूप्य अर्थेनैव प्रयोजनं प्रथयति धातवइति। हन्त्यर्थाहिंसार्थाः हन्तेर्हिंसार्थएव प्रसिद्धत्वात्।

भासार्थादीनप्यर्थाः। घटि ह्यपि घुताविल्यत्र घुत्यर्थेऽपि किकरणमर्थान्तरार्थमिति वोपदेवस्वरसात्। इत्यर्था भासार्थाश्च ये धातवः तेऽकितोऽपि गणान्तरपठिताश्चुरादयः स्युः। वाशब्दस्यानुक्तसमुच्चयार्थत्वात् कदाचिदन्येऽपि चुरादयः स्युरित्यर्थः। एवमेव धातुपारायणक्रमदीश्वरौ। यथा हन्त्तौ गतौ बधे घातयति हन्तीत्यर्थः। शुभ इल्ह दीप्तौ शोभयति शोभतइत्यर्थः। अन्येषान्तु इन्द्रियादेरसामर्थ्यं बाहुमात्रमदीदिशत् इति भट्टवार्त्तिकम्। दृष्टे मूर्ध्ने पुनरपि भवान् वाचयेदध्वशेषमिति कालिदासः। कोकिलो विष्णुरूपेण राजकन्यामजीहरत् इतिपञ्चतन्त्रम्। दशवर्षसहस्राणि रामोराज्यमकारयदिति व्यासः।

कादिःकृगृदृधृ प्रच्छो मुहद्रुहष्णुह नशश्लिहः।
मुहादिर्ङिद्वलन्तोऽनुदात्तेद्ल्डिद्घुतादिकः।

अथ स्वरूपेण फलं निरूपयति कादिरिति। कृश विक्षेपे, गृश निगरणे, दृङशादरे, धृशङस्थितौ, प्रच्छो श ज्ञीप्सने इति पञ्च। फलन्तु एभ्यः सनइमि चिकरिषतीत्यादि। समते स्मिङपूङरन्जश्वित्यादिसूत्रे एषां ग्रहणात् कादेः फलाभावः। मुहादिरिति। मुहूल्ञि वैचित्ते, द्रुहूल्ञि जिघांसे, ष्णुहूल्ञि उद्गारे, नश ल्ञू नाशे, ष्णिहूल्ञि प्रीतौ। फलन्तु मुहां सङ्वेति मुक्मोग्धा। होढाभाविति मुट् मोढा इत्यादि। इ ह्ल्ञ प्रहेऽप्रातिपदे

होढोभावित्यनेन ढएव ननु दादेर्घइत्यनेन घः अन्यथा दादेर्घइत्यनेनैवेष्टसिद्धौ मुहादावस्य पाठो व्यर्थः स्यात्। ङिद्धलन्तोऽनुदात्तेत् ङानुबन्धो हलन्तो हसन्तो यो धातुः सोऽनुदात्तेत् अनुदात्तस्वरानुबन्धः परिभाषित इत्यर्थः। तेषां वेदेष्वेवोच्चारणभेदोऽस्तीति फलम्। आत्मनेपद श्चेति केचित्। लृङिद्द्युतादिकः इत्युभयानुबन्धो धातु र्द्युतादिः स्यात्। द्युत् लृङ द्युत्यां, प्रास लिद् द्युर्दिति परस्मैपदे अद्युतत्। लिदित्यनेनैवेष्टसिद्धौ द्युतादि पाठः प्राचामनुरोधात्।

श्विश्रिडीशीयुरुनुस्नु क्षुक्ष्णु वृङ्वृञ्विवर्ज्जिताः।
एकस्वरा आदिवर्णाद्दन्ता धातवोऽनिटः।

इतिपरिभाषा।

टुयोश्वोर्गतिवृद्ध्योः, श्रिञ सेवने, षो डीङ य गतौ डीङ् च नभोगतौ, शीङ् स्वप्ने, युमिश्रणे, रुष ध्वनौ, हुङ वधे गत्यां, ष्णु च प्रस्नुत्यां, क्ष्णु च तेजने, टुक्षु च क्षुते, णु च स्तुतौ, वृङ सम्भक्तौ, वृञ वृतौ। ऊ इत्यनेनैवेष्टसिद्धौ उभयपाठकं स्वरूपस्य कस्यचिद-प्राप्त्यर्थम् तेन यु युगबन्धे इत्यत्रादिम् न स्यात्। श्व्यादि वर्ज्जिता एकस्वरा ये आकारान्ता इवर्णान्ता उकारान्ता ऋकारान्ताश्च तेभ्यः सामान्यविधानादिम् न स्यात् यथा

मेमेकाजाद्युद्दत इति। पाता जेता क्रेता श्रोता कर्त्ता। विशेषविधानात्तु स्यादेव। यथा यमरममनमेति अयासिष्टाम्। सुस्तुधोःसेरिति असावीत् अधावीत्। स्यस्यईन इति करिष्यति। श्वयादेस्तु श्वयितेत्यादि। इतिपरिभाषेति वक्ष्यमाणग्रन्थस्य संक्षेपनिर्व्वाहार्थं सङ्केतविशेषः परिभाषा इत्यर्थः।

अथ धातवो निर्द्दिश्यन्ते। तत्रादावदन्ताः तेषु च श्चेष तअवर्ज्जेषु ककारोऽनुबन्धः सर्वेषु तकारः। ननु इसाल्लोप इत्यनेनाल्लोपस्य नित्यत्वाददन्तत्वं व्यर्थमिति चेन्न यतः अल्लोपित्वं स्थानिवत्त्वञ्चादन्तत्वप्रयोजनम्। यत्र त्वेते न विद्येते तत्राल्लोपविकल्पनम्। तद्द्वारादन्त्यदीर्घस्य पुक् चेत्यज्ञापयत्यतइति। यथाअल्लोपित्वेन अजगवेषदित्यादौ न इस्वसन्वद्भावौ। लोपोऽप्यादेशउच्यते इति न्यायात् स्थानिवत्त्वेन कुणयतीत्यादौ न गुणः गणयतीत्यादौ न वृद्धिः। यत्र तु एते न विद्येते अल्लोपित्वस्थानिवत्त्वयोः प्रयोजनं न सम्भवति तत्र धातौ तद्द्वारादन्तस्वीकारबलात् अल्लोपविकल्पनम् अकारस्य स्थितिपक्षे दीर्घः पुक्च अदन्तात् पन्च स्यादतोऽज्ञापयतीति सिद्धमिति केचित्। स्वमते तु अल्लोपित्वस्थानिवत्त्वयोः कार्यं येषु न स्यात् ते धातवो इसन्ता एवावगन्तव्याः तेन अज्ञापयतीत्यादिप्रयोगाः स्वमतविरुद्धा इति बोद्धव्यं नच स्वमतविरुद्धानामिष्टोप-

न्यासोऽपि विरुद्ध इति वाच्यम् अस्माकं मतान्यालोच्य कर्त्त-
व्येपरमतोपन्यासेऽपि दोषाभावात् अन्यथा केचिदमन्यमा-
नस्य क्नसक्नताविति भौवादिकस्य पाठो विरुद्धः स्यात्।
किन्तु यदि तत्तन्मतैकवाक्यता क्रियते तदाग्लोपविकल्पो-
ऽन्त्यदीर्घश्च मनीषादित्वात् साध्यः। यथा अङ्गुधोर्गिः
ङमाल्लोपइति अल्लोपः टीविभक्तेर्दिः त्रिस्त्रीव्यङ् ॥ न
कारजावनुस्वारपञ्चमौ झलि धातुषु। सकारजः शकारश्च
षाट्टवर्गस्तवर्गजः ॥ इतिवचनात् ङस्य नप्रकृतित्वे स्यादो
नवद्इति ङकारं हित्वा कि इत्यस्य द्वित्वे कस्य चत्वे नि-
मित्ताभावे नैमित्तिकस्याप्यभावः इति ङस्य नत्वे नस्या
नुस्वारे तस्य च जत्वे आचिचकदिति। केचित्तु चङ्गइति ङ
प्रकृतिं मन्वानाः अचिङ्ग इत्यस्य द्विर्हित्वे आचिङ्गदित्याहुः।
अत्र ङस्यसन्वद्भावयोरसम्भवान्नाग्लोपित्वं गुरुत्वादेरसम्भ-
वात् न स्थानिवत्त्वमिति। केचित्तु द्वित्वेऽपि अकारलो-
पस्य स्थानिवत्त्वं मन्वानाः क इत्यस्य द्वित्वे अग्लोपित्वान्न
सन्वत्कार्य्यम् इत्याचकदित्युदाहरन्ति।

अकारान्तवर्गः ।

अङ्गाङ्क त्व पदे अर्ध्यंशांस त्व विभाजने ।
अर्थं त्वङ् याचने ऽन्ध त्व दृक्क्षयेऽघ त्व तत्कृतौ ।
अवधीर त्ववज्ञायामान्दोलतक दोलने ।
ऊन त्व परिहाणे स्यादोज त्व बलतेजसोः ।
कथ त्व वाक्यप्रबन्धे कल त्व गतिसङ्ख्ययोः ।
स्यात्कर्ण कर्त कर्त्त त्व शैथिल्ये कर्ण तक् भिदि ॥
काल त्व कालोपदेशे कुश त्वाभाषमन्त्रयोः ।
स्यात् कुमार कुमाल त्व केलौ केत त्व मन्त्रणे ।
निमन्त्रणेऽथ कूण त्व सङ्कोचेऽथ कुह त्वङ ।
विस्मायनेऽथ कूट त्व दाहे मन्त्रे क्षप त्व तु ।
दौर्बल्ये क्षपतक स्यात् क्षेपे खच त्व बन्धने ।
खोट खोड़तक क्षेपे खेट खेड़ त्व भक्षणे ।
गद त्वाभ्रध्वनौ गर्व त्वङ् दर्पेऽथ गर्ह त्वङ ।
गर्हे गण त्व सङ्ख्याने गवेषतक मार्गणे ।
गोम त्व लेपने गाथ त्वङ् शैथिल्ये गुणत्व तु ।
मन्त्रे गृह त्व ग्रहने चिन्त त्व स्मृतिकेक्षणे ।
लेख्येऽङ्कते चह त्व स्यात् शाठ्ये छद त्व संवृतौ ।
छिद्रत्व भेदे छेदत्व छेदे चीरत्व कर्म्मणाम् ।
समाप्तावथ तूणत्व सङ्कोचे तुत्थतक् स्तुतौ ।
दुःखत्व तत्कृतौ दण्डत्व तत्पाते ध्वनतक तु ।

शब्दे निवासतक् स्तृत्यां प्रेङ्खोलतश्च चापले ।
पटश्च वेष्टने पर्णश्च हारित्ये पदश्चाङ्क ।
गतौ पथ पषश्चानुपसर्गाद्बन्धबाधयोः ।
स्पर्शगत्योः पतश्चैश्वगत्योः पारश्च तीरवत् ।
पल्यूल पल्युलश्च स्यात् लूनिपूत्योः पुटश्च तु ।
संसर्गे पल्लतक् परिग्रहे भामश्च कोपने ।
भाजश्च तु पृथक्कृत्यां मृगश्चाङ्क तु मार्गणे ।
महश्च पूजे मूर्वश्च प्रस्तावे मनतक् धृतौ ॥१०
मृषश्च मृषतस् क्षान्तौ मिश्रतश्युत्यां रहश्च तु ।
त्यागे रसश्च स्वास्वादे शब्दे रूपश्च तत्कृतौ ।
रचश्च कृत्यां रूक्षश्च पारुष्ये रङ्हतक् गतौ ।
रूषश्च स्याद्विस्फुरणे लज लञ्जश्च भासने ।
लड लाडतक क्षेपे ललश्चेच्छे वरश्च च ।
वर्णश्च स्तुतिविस्तारशुक्लाद्युद्युतिदीपने ।
वसश्च वासे वासश्चोपसेवायां व्ययश्च तु ।
गतौ विसश्च च त्यागे वातश्च गतिसेवयोः ।
सुखे वेलश्च कालार्थे व्रणश्च दृषि वण्टतक् ।
भागे वटश्च वेष्टे च वल्यूल वल्युलश्च तु ।
पल्यूलार्थेऽथ वीजश्च व्यजने वीरतश्च तु ।
शौर्ये व्रजश्चाङ्कपूर्वे अथ शार स्वपश्च तु ।
दौर्बल्ये श्याम तक् मवे सूत्रश्चाङ्क विमने शठ ।

श्वठ त्व दुर्व्वाचि शीलतकाभ्यासेऽतिशायने ।
षम ष्टमत्व वैक्लव्ये सान्त्व सामत्व सान्त्वने ।
संग्रामङ्गतक् युद्धे स्पृहत्वेप्से सटत्व तु ।
प्रकाशने सभाजत्व सेवने प्रीतिदर्शने ।
स्थूलत्वङ् बृंहणे सूत्रतक ग्रन्थे सत्रतङ्क तु ।
सम्बन्धे सन्ततौ सूचतक पैशुन्ये खरत्व तु ।
आक्षेपे स्तेनतक् चौर्य्ये स्तोमत्व श्लाघने स्तनत्
कास्त्रशब्दे सारतक् दौर्व्बल्ये सुंखत्व तत्कृतौ ।
स्फुटत्व स्याद्विसरणे स्कान्धत्व तु समाहृतौ ।
स्वन स्यमतकध्वाने हिल्लोलतक दोलने ।
इत्यकारान्तधातूनां सदाशिवशर्म्मकृतं मतम् ।

आकारान्तवर्गः ।

ख्या ल् ख्यातौ कथने गा लिं स्तुतौ जन्मनि गा ङ्गतौ ।
घ्रा गन्धग्रहणे ज्यागि जरायां ज्ञाग बोधने ।
ज्ञा क्म मारणआलोके निशाने तोषणे स्तुतौ ।
त्रा क् प्रेरणे दालस्तूनौ दा तुदाने डु दा ञि च ।
दरिद्रा ह्ल लु दुर्गत्यां द्रा ल स्वप्ने पलायने ।
डु धा ञि धारणे पुष्टौ दाने ध्माग्नि युतौ ध्वनौ ।
प्सा ल भक्षे प्राल पूर्त्तौ पा पाने पा ल रक्षणे ।
भा ल् प दीप्तौ मा ङि शब्दे मा ल्च मानेऽथ माङ्य च

म्नाभ्यासे या ल् गतौ राल दाने लाल् च ग्रहेऽथवाक् ।
सुखाप्ति गतिसेवासु स्याद्दाल् गमनहिंसयोः ।
श्राल् खेदे श्रात्मपाके ञि ष्ठा स्थाने ष्णा ल शोधने ।
श्रो हाक्लित्याग श्रो हाङ्लृगतावान्तास्त्विरष्टधा ।

इकारान्तवर्गः ।

इ इ ल् गतावधी ल् स्मृत्यामधीङ्ध्ययने किंलि ।
ज्ञाने क्षि न्ग ष हिंसायां क्षि क्षयैश्वर्य्ययोः क्षिश ।
वासगत्योस्क्षिरिर्न् हिंसे चिन् चिञ् चित्यान्तु चिक्षि च
जिरिर्न् हिंसे ज्यऽभिभवे जि जये चाथ धिष् धृतौ ।
पि ष् गतौ डुमिञ्न् क्षेपे रिष् गतौ श्रि ञ सेवने ।
शिनञ् निशाने ट्वायोश्वीर्गतिवृद्ध्योः ष्मि ङ स्मिते ।
षिन्गञ् बन्धे च्वि कङ नादरे हिन् वर्द्धने गतौ ।
एकोनविंशतिरमी इकारान्तास्तु धातवः ।

ईकारान्तवर्गः ।

ई लं कान्ति गति व्याप्ति क्षेप प्रजन खादने ।
ईङ्य गत्यां क्षी ञ हिंसे डु क्री ञग् द्रव्यपर्य्यये ।
ज्री गि कि ज्याने श्रो डीङ्य गतौ डीङ्च नभोगतौ ।
णी ञ प्रापणे श्रो दीङ्य क्षये दी धीङ्दलुदेवने ।
दीप्तावेधी ङ्य आराधे नादरे प्री ञ तर्पणे ।

प्रीक्‌च प्री गज कान्तौ च प्रीङ्‌य प्रीतौ तु पीङ्‌यतु ।
पाने ञि भी कि भित्यां श्री ग गि श्रत्याश्च मीङ्‌यतु ।
मी ञ वधे मी कि गत्यां मत्यां रीगि रवे गतौ ।
षो रीङ्‌य स्रवणे ली कि द्रावणे लीङ्‌य षो श्लिषि ।
लीव्ली गिच क्ली गि गत्यां वेवी ह्लुङ् वी ल ईलवत् ।
श्री गि वृत्यां श्रीङ् य षो च श्ली गि गत्याश्च श्रीङ्ञि ।
स्वप्ने श्री ञ ग् पचि ह्री लि लज्जेऽमी पञ्चविंशतिः ।

उकारान्तवर्गः ।

उ ङ शब्दे ऊर्णु ल जाच्छादने टु क्षु ल क्षुते ।
कु ङ् शब्दे कुलच् कुश्चिडार्त्तस्वरे क्ष्णु लतेजने ।
खु ङ् ध्वनौ गु श्चि षो विष्ठोत्सर्गे गु घु ङु ङ ध्वनौ ।
च्यु क् हासे सहने च्युक्ष्णु ज्यु जुङ् गत्यां जु रंहसि ।
णु ल् स्तुतौ तु ल् वृत्तिहिंसापूर्त्तिषु द्रु स्रुतौ गतौ ।
द्रुं दु ट्वोऽनुतापे दु गतौ धु लभिसर्पणे ।
धु ञ् कम्पे ञि ध्रु ध्रि ध्रु स्थैर्ये प्रुप्लुङ च सर्पणे ।
यु श्लिषणेऽमिश्रणे युज् ग बन्धे युङ्क निन्दने ।
रु ल् ध्वनौ रुङ् वधे गत्यां स्रु गतौ स्रुन् गतौ स्रुतौ ।
षु ञ् सन्धानक्लेदपीडा मन्थे षु ञ गतौ षु च ।
षु ल् प्रैश्वर्य्यप्रसवयोः षुल्प्रसुत्यां ष्टु ञ स्तुतौ ।

सु स्वर्य्ये सुञ् गतौ स्नुम प्रस्नुतौ स्नु ष्टुवत् ऊर्णि ।
होमेऽदने हु हुलु चौर्य्ये त्रयस्त्रिंशदुदन्तकाः ।

ऊकारान्तवर्गः ।

कू ङि आर्त्तस्वरे कूङ्ग शब्दे गू क्षो ङि विट् स्रजौ ।
यू ङि स्तवने क्षो दूङ्य खेदे द्रू ञगञ् वधे गतौ ।
धू ङिक् कम्पे धूलगि धू अच् प्रूङ्शोधे पूङ्य पूञगि च ।
ब्रू ल जुतौ भूकङ् भूञ प्राप्तौ भूक् शुद्धिचिन्तयोः ।
मिश्रणे भू तु सत्तायां मूङ बन्धे लूगिञ् छिदि ।
षूङ्ल षू योङ सूतौ षूष् क्षेपे ऊतस्त्रयोदश ।

ऋकारान्तवर्गः ।

ऋर्न हिंसे ऋलिं गत्याम्ह क्षमे च क्ष जन् बधे ।
क्ष ञ् क्षतौ क्ष ञ् द डु च गॄ घृ सेके घृङि भासि च ।
घृक् सेके क्षादने जॄ न्यक्कारे जागृ द्रसु जागरे ।
दृ ङ् शादरे दृ स्मरणे ध्वृ कौटिल्ये धृ श ङ् स्थितौ ।
धृ ष्व धृत्यां धृ क्च धृ ङवध्वंसे पृ लि पालने ।
पृ क्च पूर्त्तौ पृ न प्रीतौ पृ शङ् व्यायामके भृ लि ।
टुडु भृ ञ् भृतिपुष्टेराद्ये मङ् भृतौ मृम मृञ् मृतौ ।
वृ क्चाथ वृ ङ्क संभक्तौ वृ ऊ शब्दोपतापयोः ।
स्तृ नञ् स्तृतौ स्तृ क्च स्तृ षिं सृ गतौ स्मृ स्मृतौ स्मृ म ।

चौत्क्ये स्तॄ स्पॄन् प्रीतिरक्षाप्राणने कॄ श्वॄवत् वॄ लि र् ।
प्रसह्यकृत्यां हृ ञ् हृत्यामृदन्तास्त्वेकविंशतिः ।

ॠदन्तवर्गः ।

ॠ गि गत्यां कॄ ञ् गि हिंसे कॄ श् विक्षेपेऽथ कॄ कड ।
विज्ञाने गॄ ज्ञ विज्ञापे च गॄ निगरणेऽथ गॄ ।
गि शब्दे ज गि कि ज्याने ज हर्षम्यच भाष्य च ।
तॄ तरेऽभिभवे प्लुत्यां तॄ गि दॄ भियि दॄ य गि ।
विदारे दॄ गि नॄ नीतौ जि पॄ गि लि तु पालने ।
पॄ क् च पूर्त्तौ वॄ गि वृत्यां भृत्यां भॄ गि भृतौ भृजि ।
भर्त्से भॄ गि बधे वॄ गिञ् वृत्यां मॄ स्वॄ गि हिंसने ।
स्तॄञ् गि छादने प्रोक्ता ॠकारान्तास्तु षोड़श ।

एकारान्तवर्गः ।

दे ङ् पालनेऽथ धे ट् पाने मे ङ् प्रतीदानके ञ वे ।
स्यूतौ व्ये ञै वृतौ ह्वे ञै स्पर्द्धे शब्दे षड़पराः ।

ऐकारान्तवर्गः ।

कै शब्दे च्छै क्षये खै तु स्थैर्य्ये खननहिंसयोः ।
गै गाने म्लै क्लमेऽथो जै क्षये पै ङ् पालनेऽथ दै प् ।
शोधने दै न्यक्कारणे द्रै स्वप्ने ध्यै तु चिन्तने ।

श्रै ष्टौ प्यै ङ वृद्धौ पै शोषे म्लै कान्तिसंक्षये ।
रै शब्दे ओ वै शोषे श्रै स्वेदे श्रै श्रपणे मतः ।
घ्यै ङ् गतौ षै क्षयेऽथ ष्टै वेष्टे ष्टैत्र संहतौ ध्वनौ ।
स्त्यै च खै पचि सै क्षित्यामैदन्ताः पञ्चविंशतिः ।

ओकारान्तवर्गः ।

छो य लूनौ ज्यो ङ् यमव्रतादेशोपनीतिषु ।
दो य च्छेदे शो य् निशाने षो य्नाशे पञ्च ओपराः ।

इत्यजन्ताः ।

कान्तवर्गः ।

अकि क् लक्ष्मण्यकि ङ् गत्यां चाकम वक्रगते ऽर्क क ।
तापस्तुत्योः कक्क हासे कक् ङिच्छागर्व्वचापले ।
ककि ङ व्रजने कुक् ङ त्वादाने किष्क कङ् बधे ।
चक ञ क्ष्म प्रतीघाततृप्त्योः श्वीक कि मर्षणे ।
चक्क चिक्क चुक्क कर्त्तौ । टकि क् बन्धेऽथ टीक टिक् ।
ढौक त्रौक तिक्क ङ् गत्यां तिक्नास्कान्दे बधे तकि ।
दौस्थ्येत्र तक् सहने हासे तर्कक् दीप्तौ चकि ङ् गतौ ।
ढेक श्रेकङ् स्वनोत्साहे धक्क नक्क क नाशने ।
निष्क क् ङ माने फक्कासद्व्यवहारे शनैर्गतौ ।
बुक्क कि श्वादिशब्दे ऽथ मस्क मक्कङ् गतौ मकिङ् ।

भूषे रेक्ष ङ पश्चायां रक् लक क् स्वाद आपने ।
लोकृ क् दीप्तौ लोक्ष ऊीङो वक्क वक्क ङ् गतौ वकिङ् ।
कौटिल्येऽपि च वक् ङ स्वादाने वल्क क भाषणे ।
शक न्थ शकिङ् शङ्कौ शकि ङ चासशङ्कयोः ।
श्वक् स्वक् ष्वकि ङ सुक् सर्पे शीक्ष ङ् सेके च शीक कि ।
आमर्षे च स्लोकृ ङ सङ्घाते सुल्क क् च सर्ज्जने ।
वर्ज्जने ष्वल्क क् च भाषे षेक्ष ष्वक्क ङ सर्पणे ।
ष्ठक स्तक्ष प्रतीघाते सीक क्यान्दृग्रि॰सीक्ष ङ ।
सेके खकि स्वक्क ङ च गत्यां स्येक् सेक्ष ङित्यपि ।
हिक्क ञ् कूजेऽथ हिक्क क् ङ हिंसे कान्तानषष्टिका ।

खान्तवर्गः ।

इखिखीखुख्युख गतावोखृ शोषासमर्थयोः ।
कख्र्षे कक्ख खक्ख हासे णख् गतौ द्राख ध्राखृ तु ।
शोखार्थे नख् मख मखि रखि रख् रिखि सर्पणे ।
राख् लाखृ शो खूंवल्लिख् घ लेखने लिखि लख् लखि ।
वखि वख् स्खि शाख् श्लाखृ व्याप्तौ खान्तेषविंशतिः ।

गान्तवर्गः ।

अग्ग वक्रगतेऽगी गि गत्यां कग्गे क्रियासु तु ।
जुगि त्यागे श्रगि गते त्वगि कम्पे गते तगि ।

स्खलने च तिम हिंसास्कन्दयोर्म्मगि सर्पणे ।
मार्गक् संस्कारे च मार्गक्यन्वेषे युगि वर्ज्जने ।
रम्मे प्रङ्के रगक् रक्षत् रग् रिग् लिगि गतौ लिगिक् ।
चित्रे लगि गतौ खञ्जे लग्मे सङ्के लगक् रके ।
वगि खञ्जे वुगि त्यागे वल्ग अगि स्तगि व्रजे ।
थग ष्टग सग स्थग्मे संवृतौ स्वगि सर्पणे ।
ह्रग ह्लग्मे संवरणे गान्ताः स्युः सप्तविंशतिः ।

घान्तवर्गः ।

अर्घ मूल्ये ऽघि ङ गतौ निन्दारम्भजवेऽवथ ।
स्याद्दघ घग्घ हसने चघ तिघ् दघ्न घातने ।
दघि त्यागे ऽवने द्राघृ ङ अमायामर्घक्षिपु ।
ङ ध्राघृ शक्तौ मघि ङ कैतवाद्यर्थयोर्माघि ।
भूषे रघिक् भासि रघिङ् गमने राघ लाघृङ ।
शक्तौ लघि ङ्ङभुक्त्योर्लघि शोषे लघिक् लिघि ।
वघि ङ्ङ्यर्थके श्लिघ्याघ्राणे श्लाघृ ङ कत्थने ।
ष्टिघ्न स्कन्दि वघ् सघ्न हिंसे घान्तास्तु विंशतिः ।

चान्तवर्गः ।

अर्चक् पूजे अर्च आचि आचि अच अ गतेऽन्चु च ।

गज गर्ज कच गर्जौगजौ शब्दे गजि गज ध्वनौ ।
गुज प्रयस्मिन् गुजि गुज कूजने जजि जज् युधि ।
जर्ज भ्र् वाग्भर्त्सयो त्रिजि लि इजौ पेषे त्रिजिल्ड च ।
शुद्धौ तुजिक् भाषट्टार्थे तुजि प्राणे बले तुज ।
हिंसे ङ् [illegible] तर्ज भर्त्से त्यजो हानौ तिज क् क्षिते ।
तिज ङ् क्षान्तौ च तनुजु ध सङ्कोचे धृजि धृज् ध्रजि ।
ध्रज् ध्वजि ध्वज् ध्रिज गतावोनज् ङौ ह्रियि पूज क ।
पूजे पिञ्जिक् भाषट्टार्णे पिजि लङ् वर्णपूजयोः ।
स्यात् पूजि ल् ङच सम्पर्के भज जौ भागसेवयोः ।
भज क् पाके भजि क् भासि भ्रेजृङ् च भ्राज याङ् टु च ।
भुजो शौ वक्रणे भुज् धौ त्राणे भक्षे भ्रजी ङ तु ।
भर्जने भ्रसजोञ् प्रपाके भञ्जो धौ मोटने मुजि ।
मुज्मन्ज्मार्जक् मृजाध्वन्यो मृज् लुष् शुद्धौ मृजूष् कि तु
भूषे च मसजो प्र टुवौ स्यात् स्नाने युज कि संयमे ।
युजिर्धौ ञ् च युतौ युज्यौ ङ समाधौ युज क् ङ तु ।
निन्दे यजौ जौ देवार्चादानसङ्गतौ रुज क् ।
हिंसे रुजो शौ भङ्के रिज् ङृज्यर्थे रञ्ज रञ्ज मौ ञ् ।
रागे रेजृङ राजृञ् या दीप्तौ लाज् लाजि भर्त्सने ।
भर्गेऽथ लसजी ओ लज् ङ व्रीडे लज् लर्जि भर्त्सने ।
लज् कान्तर्द्धौ लज लुजि क् भाषट्टार्थे विजि लिं ओ ।
वेके विजी धौ विज् ङी शौ भीकम्पे ल् व्रज् डि व्रज् ङ ली

त्यागे लजी कि च लजीध् वृतौ व्रज गतौ व्रजक् ।
संस्कृतौ च विरेफौ तौ भ्रिजि ल् कि ङुस्फुटध्वनौ ।
षन्जौ ञि सङ्गे ष्वन्जौ ञि आलिङ्गे षस्ज सर्पणे ।
षर्ज सर्ज्जने लज्यौ ङ् विसर्गेऽथ लजौ श च ।
टुओ स्फुर्जा वज्रनिर्घोषे जकारान्ता द्विसप्ततिः ।

झान्तवर्गः ।

उज्झ श् त्यागे जर्झ झर्झश् भर्त्सोक्त्या झान्तिमास्त्रयः ।

टान्तवर्गः ।

षट्ट क् तैक्ष्ण्येऽनादरे ऽट्टात्टाद्टाङतिक्रमे बधे ।
षट इट् कट् कटि कटी गत्यामे कट् वृतौ वृषि ।
कीट् बन्धवर्णयोः कूट्कङप्रसादाप्रदोः कुटि ।
वैकल्ये कुट् शि कौटिल्ये कुट् कुट्टक् ङ प्रतापने ।
कुट्टक् कुत्साच्छिदोः किट् कट्वत् खिट् च भयभीषयोः ।
खट्टक् वृतौ खोट् गत्याघाते खट् कांक्षि गोष्ट ङ ।
सङ्घाते घटक हिंसे च घटि क्वपि द्युतौ घट ष् ।
ङम चेष्टे घुट् ङल्ट परीवर्त्ते घुट् शि प्रतीहतौ ।
घट्टक् चाले घट्ट ङच चिट प्रेषे चटक् बधे ।
चट् च भेदे चेष्ट ङीहे चुट्टक् चुट् चुटि तुच्छने ।
चुटिक् छेदे छुट् छुटक शि च जट् झट संहतौ ।

णट् नृत्यहिंसयो र्णाद्य नृतौ नट् काहृतौ तट ।
उच्छ्राये तुट् श्चि कलहे त्रुट कद् त्रु च्च श्चि च्छिदि ।
नट णट्वत् नटक् भ्रंशे पट कच लिपि पट् गतौ ।
पुट् श्चि स्लेषे पुटक् चूर्ण भासि पिट् संहतौ ध्वनौ ।
पुट्टक् तौच्छ्रे बुट् कि हिंसे भट् भृतौ भट्ठ भाषणे ।
मेट मेट मेद्र न्मादे मुटि मर्द्द कि मुट् त्रुटि ।
मुट्श्चि लाच्चेपे च यौट् सम्बन्धे रौट् नादरे ।
रेटृञ् याचे रट् च वाचि रुटि स्तेये रटक् रुषि ।
द्युतौ रुट लुट् लुड् दीप्ति प्रतिहत्योर्लुटि क्रुतौ ।
लुट्क भार्षे लुट् ऋ लुच्च लुट् विलोटविलोडयो: ।
लुण्ट कयवचाचौर्य्ये लट् बाल्योक्तौ वुं ष्ठ संहतौ ।
लोट्र न्मादे वेष्ठ ङ वट् वेष्ठे वटि कि वण्टने ।
वट्ठोक्तौ वुटि क च्छित्यां विटाक्रोशे स्वने च्छ शौट् ।
गर्व्वे शट क्र स्राघे शट् सादे शौर्य्ये गतौ रुजि ।
शिट् षिटानादरे षुट्ट क् तौच्छ्रे च षट अंशके ।
षट्ट क् निकेतने हिंसे बले दाने स्फुट क् भिदि ।
स्फटि विशरणे स्फुट् श्चि विकाशे स्फुट् ङ च स्फुटिक्त् ।
नर्म्मण्याङः स्फुट क् हिंसे स्फिटक् तूत्याप्त स्फुट्ट का ।
च्चानादरे स्मिट् कच स्मिट् कच स्नेहे स्फुटि स्फुट ।
शौर्य्ये हट् लिपि हेट् बाधे टान्ता इत्येकसप्ततिः ।

ठान्तवर्गः।

अठि ङ् ङठ गतेऽथोठोपघाते ङेठ बाधने।
कुठि खोटनवैकल्यालस्ये काठ् तङ्कने कठि।
कि आध्याने कठि ङ च गुठिक् वेष्टे पिठ क्लिशि।
बधे पठ् वाचि बठ् पैन्ये मठ् वासमर्द्दयोर्म्मठि।
ङलाध्याने मुठि ङ तु पलाये रठ भाषणे।
रुठोपघाते रुठ लृ ङ प्रतीघातेऽथ रुठ् लुठि।
गत्यालस्यस्तेयखोटे लृ लुठङ् लुठ रादिवत्।
लुठ् भ्वि लोटे लुठक् चौर्य्ये वठि ङङेकचरे वठ।
स्थौल्ये शठ कङ श्लाघे शठ् बधक्लेशकैतवे।
शठ् कालस्ये श्वठ् श्वठिक् च गत्यसंस्कृतसंस्कृते।
सुठि सुठ् खोटने सुठ् कालस्ये सुठि कि शोषणे।
सठ खठ् क श्वठार्थे हठ् कीलबन्धे बलात्कृतौ।
प्लुतौ हेठ्श खजे हेठृञ् बाधे ठान्तास्त्रिविंशतिः।

डान्तवर्गः।

अट्ड अड्डाभियोगे ड्रन व्यापेऽड्डुद्यम ईड् ल ङ।
स्तुता वीडक् चोलडि क्युतक्षेपे शॄ काड् भक्षणे कडि।
अङ्च दर्पे चाडिक् भेदे रक्षणे लृ चिवुडा ङ जि।
स्नेहे मोक्षे क्रीड़ खेले कुड् भि बाल्येऽदने कुडिङ्।
दाहेऽथ कुडि वैकल्ये कुडिक् रक्षेऽथ कूड् भि तु।

घान्ये भद्धे कड्ड कद्ड कार्कश्ये खोडृ खोटने ।
खुडिङ् खञ्जे खुड खुडि खडक भेदे खडिङ्मथि ।
गडि गण्डे गञ्ज सेके गुडिक् वेष्टेऽथ गुड् धि च ।
रक्षे धि घुड् च व्याघाते चुडि तौक्ष्ण्ये चुडिक् छिदि ।
चुड्ड चुद्ड क्षतौ हावे चडिक रोषे चडि ङ्कुपि ।
जुड्ध गतौ जुड्धि बन्धे जुडक् नोदे तडक् त्विषि ।
तडिङ्ङ्प्याहतौ तोड्रनादरे तुड्ड तूडृ च ।
तुडृ तुडङि बधे तुड्धि भेदे थुडधि संवृतौ ।
ड्रुड् ड्रुड्धि मज्जने द्राड धाडृङ् शीर्णौ धि नुड् बधे ।
नडक् भ्रंशे पडिङ्कृत्यां पड पिडिक् संहतौ पिडिङ् ।
तत्र पीडृक बधे गाढे एडि मर्द्दे पुडध मुदि ।
धि बुड्त्सर्गसंवृत्यो भंडिङ् वाचि भडिक् धिवे ।
भुड् धि संवृतिसंहत्यो भुडि ङ स्यात् भृतौ वृतौ ।
मेड मुड् मेडृ उन्मादे म्रड्गध् मोदे मडि कच ।
किमडि भूषे मडि ङ विभागे वेष्टे मुडि छिदि ।
मर्द्द मुडि ङ मर्मे ऽथ योड रोडृ तु टान्तवत् ।
रोडृ रोडृत लडिलासे लडोऽन्मथनजिक्कयोः ।
लड कोपसेवे लड कड् वीप्से लडि कि भाषणे ।
क्षो लडि क्युत्क्षेपणे लुड् मन्थे लुड धि संवृतौ ।
क्षेपे लोड् लोडृ उन्मादे लुड्डक् चौर्य्ये विडा कृ धि ।
वडिक् विभागे वडि ङ वेष्टे च व्रीष जि द्विपि ।

लज्जे वाड़ृङ् आप्लावे ब्रुड् ष्टि भ्रु डार्थमज्जयोः ।
शाड़ृ ङ् श्लाघे श्राड़ृ गर्व्वे शडिङ् सङ्घ रुजोः स्फुड ।
स्फुड् ष्टि वृत्यां स्फुडिङ् फुल्ले स्फुडिक् नर्म्मणि क्रुड् ष्टि तु ।
मग्ने ऊडि ङ च सङ्घे ऊड् ह्लड क्रुड कूड़् ङ्कृतौ ।
हौड हे्ड़ृङ् च हिडि ङ होड़ृ ङङपि ङ हेड़ृ च ।
अनादरे हेड्म वेष्टे डान्ताः षट्सप्ततिर्म्मताः ।

ढान्तवर्गः ।

ढुण्ढान्वेषण इत्येको ढकारान्तः प्रकीर्त्तितः ।

णान्तवर्गः ।

अण् रवे ऽण्ङ् प्राण ऋण् दुञ् गतावेणप्रसारणे ।
कण् ऋ आर्त्त स्वरे काण गतौ काण् क निमीलने ।
कुण् शोपकरणे क्वण् च शब्दे कूण् कङ सङ्कुचि ।
क्षण क्षिण् दुञ् बधे घण् घृण् दुञ् दीप्तौ घृण घिण् घुणिङ् ।
ग्रहणे घुण ङ घुण श घूर्ण ञ् श भ्रमणे चण ।
शब्दे चणिम गतौ हिंसे चणम दाने ष्टि चुण् छिदि ।
चूर्णक् पेषे चूण तूणक् सङ्कोचे क तूण् ङ पूरणे ।
तृण् दुञ् भक्ते तुण श जैह्म्ये द्रुण श जैह्म्ये बधे गतौ ।
धण ध्वण ध्रण, ध्वाने पणङ् व्यवहृतौ स्तुतौ ।
पेणृ पेषे गतौ स्रैवे पुण श धर्म्मे एण श् टपि ।

पूणक् सङ्घाते फणण निस्नेहे फण् मिण गतौ ।
ब्रण् बण् भ्रणू शब्दे ऋ भण् च भ्रू ण् क ङडाशाविशङ्कयोः ।
मण कूजे शुण् प्रतिज्ञाने म्रण शृ् हिंसे रण म् गतौ ।
रण् व्रण् स्तृण् वण् च हंण् दुञ् भक्तौ वेणृञ् निशामने ।
वादित्रा दानगमन ज्ञान चिन्तासु वर्णं क ।
वर्णौ श्रोणृ गतेऽस्मिन् शोण् श्रणम दाने श्राणक् तथा ।
श्रोण स्रोणृ तु सङ्घाते णान्ताः पञ्चाशदीरिताः ।

तान्तवर्गः ।

अत् सातत्य गते ऽतीति बन्धे ऋत् स्पर्द्धनैश्ययोः ।
घृणागत्योः कृतीध वेष्टे कृती शृ प छिदि कृत क ।
संशब्दे कितसंशयेच्छावासारोग्ये लिं किन्मतौ ।
चते ञ् याचे चिती ज्ञाने चित कङ्च चितिक् स्मृतौ ।
चृत् कि सन्दीपने चृत् श हिंसे ग्रन्थे चुत च्यु तिर् ।
क्षरणे जुत् ज्यु तङ द्युत्यां ज्युति श्चाथ द्युत् लृ ङ्ङपि ।
नृत्य नर्त्तौ पत्य ङैश्ये पत लृ ज् गत्याश्च पुस्तक ।
बन्धे बुस्त क् च नादृत्यादृत्योर्म्मुस्त क संहतौ ।
यत् क खेदोपस्कारयोर्निरः प्रत्यर्पणे यती ङ् ।
यत्ने युतङ दीप्तौ वृत्क च वृत् ङु व लृ वर्त्तने ।
वृत् वा वृत्यङ संभक्तौ वरणे वस्त ङक बधे ।

लम्बिताङ्घ्रीत्प्लुते स्तुतस्तुग्निर्यातकारे प्रतमलिलुट् ।
स्तम्भे स्खर्त्तक् स्खर्त गतौ तङ्के तारिंशदेकतः ।

थान्तवर्गः ।

क्वथे जनिष्पचने क्रथक प्रतिहर्षेऽथ कि क्रथ ।
क्रथ ल्लाथ क्नथ्म बधे कुथि क्लेशे च कुथ्य तु ।
पूतित्वे कत्थ ङ श्लाघे कुन्थ क्नथग् श्लिषि क्लिशि ।
ग्रथि ङ् जेत्तोय ग् किं ग्रन्थ दर्भे नाथ नाधृ ङ् देवाशिषोः ।
ऐश्वर्येऽर्थने पुथ्य हिंसे पुथि कुन्थे पुथक् लिषि ।
पथेज् गत्यां पथि क घ प्रोथृज् पर्याप्तौ पृथक् ।
प्रक्षेपे प्रथ् क च प्रथम बङ्च ख्यातौ मिथृज् बधे ।
मेधायां मेथृ ञ् सङ्गे च मन्थ कुन्थे ग मन्थ च ।
गाधे ञ्मथे च मथ माथ् लुथि कुन्थे व्यथ श्वङ ।
दुःखे चाले भये वेथ विथृङ् याचे श्रथम् बधे ।
श्रन्थ् कि दर्भे बधे श्रन्थ ग् मोक्षे प्रति हृषि श्रथक् ।
यत्ने प्रति हृषि श्रथ् कि बन्धे मोक्षे बधे श्रथिङ् ।
श्लथिर्त्यो ऽमी थकारान्ता अष्टाविंशतिरीरिताः ।

दान्तवर्गः ।

अदृलौ भक्षेऽदि बन्धे ऽर्दे यातनागतियाचने ।
अर्दञ् बधे ऽर्दक् च इदि परमैश्वर्य्ये उन्द धी ।

स्रोद उर्द्द क्षिति क्रीड़ा स्वादे क्रदि तु रोदने ।
आक्राने ऽथ क्लद् यमङ् च वैक्लव्यविकलत्वयोः ।
विलौ लरौ तावाक्रन्दक् शब्द-सातत्य ल्ट क्ष्विदा ।
ङ ञि मोचने खेङ इत्त्विँ द्याचाञि क्ष्विद कूजने ।
कद् क्लिदिञ् रुदि क्लिदू इक्लुँ देञ् धौ ह्लादिर्हुदि ।
कुर्द्द कूर्द्द ङ क्रीड़ायां कर्द्द स्यात् कुत्सिते रवे ।
खदस्थैर्य्ये बधे खाट्ट भक्षणे खुर्द्द खूर्द्द ङ ।
क्रीड़ायां खर्द्द दशने खिदङ् ध्यै दैन्यके शखिदौप् ।
परिघाते गर्द्द कि तु रवे गुर्द्दक् निकेतने ।
गुर्द्द ङ च कूर्द्द तौ दीर्घौ गद्गादे गुद् ङ खेलने ।
चदे ञ याचे च दि ह्लादे दीप्तौ चुदक नुदि क्लिदिर् ।
धौञ् छेदे छद् कि सन्दीपे छुदुञ् धिर्द्द वने त्विषि ।
छर्द्दक् च वमने छद् किञ् संवृतौ समिदूर्ज्जने ।
गर्द्द शब्दे गद् मिश्रोक्तौ गदकभासि ञौ गुद श ।
प्रेरणे गोद गिट्टञ् सन्निधौ गिदि च कुत्सने ।
तर्द्द हिंसे त्दु ञ धिन्नादरे च तुद ञौ श व्यथे ।
चदि चेष्टे ददङ् दाने धृतौ टु नदि संवृधि ।
नर्द्द शब्दे पर्द्द उपानोत्सर्गे पद्य ङौ गतौ ।
पद् वद् स्थैर्य्ये बिदि त्वंशे बुद्धुन्दि ञुँ निशामने ।
भदिक् शुभे भदि ङ् मोद प्रीत्योश्च ञ धौ भिदिर्भिंदि ।
मदिङ स्वपने जाड्ये मदे मोदे स्तुतौ गतौ ।

मदी भिर्य्यं ञि हर्षे म मिद्व्यौं ग्लपने मद क् ।
ङ तृप्तियोगे मृद्मष् ङ क्षोदे भिदि मिद क् खिद्दि ।
इम्मिंद्या ल्ट मिदा ञि ङ् च मिद् मेद्ट ञ् बधमेधयोः ।
मुद क् संसर्गे ञि मुदङ् हर्षे म्रद् ग छुदि खुधिर ।
रुद रोदे रद उत्खाते वदिङ् नुत्यभिवादयोः ।
वदै वाचि वद क वाक्सन्देशयो वद ञ ङङपि ।
विद ङ क् चेतनाख्यानवासवादे विद ल्ट श् प ञौ ।
लाभे धौ विद् ङ मीमांसे विद्यौ ङ् भावे विद्.ल् मतौ ।
शब्द क् शब्दकृतौ सोपसर्गस्त्वाविष्कृतौ मतः ।
श्विदिङ् श्वैत्त्ये ऽथ शद् ल्ट ञो शाते आङः शदौ गतौ ।
आङः षद क् च षद् ल्ट ञो श् विषादे शरणे गतौ ।
षूद ङ् निरासे षूद क् त्वाश्रुतिहत्योश्च ञि ष्विदा ।
ङ ल्ट मोह स्नेह मोक्षे ल्ट ञौ ष्विद्या ञि ष्विदि ष्वद क् ।
स्वादे क्लेदे ष्वद स्वर्द स्वाद ङ् प्रीतिलिद्दोः स्पदिङ् ।
म्ये ष्वद्म षद्विदारे स्यन्दू ङ्व ल्ट स्रुतौ ।
स्कन्दिरौ शोषणे गत्यां स्कादि ङङापूर्व उद्धृता ।
उत्प्लुत्यगत्यां ङ ह्रदौ म्वर्षे ह्लादी ङ मोदने ।
ह्राद ङ्प स्वन इत्येते दान्ताः स्युर्नवसप्ततिः ।

धान्तवर्गः ।

इन्धी ञि ध ङ् द्युताद्यथ निर्हृदौ ङे ध च बुध् ल्ट ।

यो द्‌ध्यि क्, ध्लृ यौ कोपे गुध्य वेष्टे गुध ग् रुषि ।
गुध ङ् क्रीडे गाधृङ तु प्रतिष्ठाग्रन्थयोर्गृधिर् ।
गु च लिप्से गर्ध क च गन्ध क ङ् दुहि गाधृङ ।
नाथे दधङ् ददे नाधृ ङ् नाथे बन्धौ ग बन्ध क ।
बध क् बन्धे बध ङ् निन्दे च बुन्धिर्‌ निशामने ।
बन्धक् बन्धे बुधौ विज्ञापने बुध्यौ ङ वेदने ।
बुधिर्जञ् चाथ बाधृङ् बिहृतौ मेधृञ मेथृवत् ।
क्षुधञ क्षिदि युध्यौङ युद्धे रध्युल्ट हिंसने ।
पाकेऽनोरूध ङ्‌यौ कामे रुधिर्धौ जि ञ ब्रावृतौ ।
राध्यौ सिद्धौ वध हृतौ व्यध्यौ ताड़े विध प्र् विधौ ।
ऋधक् दीप्तौ ऋधुङ्‌व ल्ट स्यात् वृद्धौ वाधृङ् वाधृवत् ।
वर्ध क् पूर्त्तिछिदोः सुन्ध क् सुद्धौ सुन्धञ् च प्रृध्‌न ल्ट ङु
पर्दे प्रृधुञ् क्लेदने ल्ट सुध्यौ शौचे षिधू षिवे ।
शास्त्रे षिध् षिधु गत्यामु षिध्यौ षाधौ न्य साध्य नौ ।
सिद्धौ स्पर्द ङ संहर्षे समचि शच धान्तिमाः ।

नान्तवर्गः ।

अन घ्लु प्राणनेऽन्यङ् च कन् जौ प्रीतिर्गतिद्युतौ ।
खनु ञ् विदारे चन म शब्दे चन्न हिंसे जुन प्र् गतौ
जनी य्य ङ जनौ जन्न लिघं तन्दु ञ विस्तृतौ ।
तनुङ्युपतापे श्रद्धाघाते शब्दोपतापयोः ।

उपसर्गात् दैर्घके दान् आर्जवे छिदि मि श्वन ।
धन् रवे धंन् त्ति धान्ये पन् क्रीड़े वन् दुड याचने ।
मानङ् विचारे मान् कि चार्चे मन् च मनकङ् च गर्व्वके ।
मन्दुङ् बोधे मन्योङ् प वन संभक्तिशब्दयोः ।
वनु म व्याप्टतौ वन् दुङ् याचे वन कि तन् कि वत् ।
श्रान्ज तेजे श्रुन ञ गत्यां वन् सम्भक्तौ तु मनदुञ ।
दाने स्तन् स्तन्मि शब्दे स्वन् ग चया स्वन्मि तंसने ।
हनस्तौ गतौ बधे ञ्चषादिसान्तास्त्वत्यष्टविंशतिः ।

पान्तवर्गः ।

आप् ऌट नौ कि व्यापने चिप् श औ चिप्यौ नुदि क्षपिक् ।
शक्तौ कुपक द्युतौ कुप्य इकोंपे कुपि कि स्तुतौ ।
क्रपश्चङ क्रपायां ङ कोट गत्यां कपिङङऽपि ।
चाले क्लपकि युतौ चित्रे क्लपूङ् व ऌट च कल्पने ।
गुपू रक्षे गुपक् दीप्तौ गुपङ् गोपनकुत्सयोः ।
गुप्य इर्व्याकुलत्वे ङ ग्लेप्ट दैन्ये ङ गेप्ट च ।
कोप्टकत् चपकम कल्के चप्सान्त्वे चुप शनैर्गतौ ।
चुलुम्प लोपे क्षपिक् सर्पे छुप् शौ स्पर्शे जप क्मतु ।
जप्तौ जप व्यक्तोच्चारे जल्प च वाचि टिपक् नुदि ।
डिप शि क्य इचं डिपि डिप् डप्डपिकङ ञ संहतौ ।
तप् ङञ् दाहे तप क च तपौ तप्योङ् दवेश्वर्ययोः ।

त्रपू षमिङ ह्रियि तिप ञ ष्टङ क्षुति तेपङ ।
कम्पे च तृप कि सन्दीपे तृप्र च प्रीणने ञि लट ।
तृप्णु च तृप् पश् चत्रुप तुप् बधे तुप्प श क्लिम्प ।
बधे तुपिक् त्वर्द्दने प्राक् चतुष्को नोपधा न पित् ।
दीपी ङग्रक्ष दीपने ञि दृप्यू हर् हर्षगर्व्वयोः ।
दृप् कि सन्दीपने दृप्श बाधने दृम्प दिम्प ञङ् ।
क सङ्घाते धूपक दीप्तौ धूप् तापे पुष्प्र फुल्लने ।
ङ मेप गत्यां युप् रुप्य इर्व्विमोहेऽथ रप् वदे ।
ङ रेप शब्दे लेप ङ् च गमने ञि लिपौ शप ञ ।
लेपे लुपृश् प लृञौ छेदे इर्लुप्य युपि ऋह लप ।
भाषे व्यपक क्षये विपक क्षेपे टुवु ङ वेप् चले वपौञ ।
डुवै मुखड तन्तु वीजोत्प्रेग्राः सूर्पं क् माने य शपशपौ ञ् ।
क्रोशे श्वपौ घसु ञि शये ष्टिप ष्टेप ङ तु स्नुग्रति ।
सृप् कोच्छ्राये सृप्य इर्चं षप सम्बे सादयस्त्रयः ।
त्रेप क क्षेपे लट क्ष्पौ गत्यां ह्रेप ङ च हुपक् ।
भाषणे स्युः पकारान्तास्वतु षष्टिस्तु धातवः ।

फान्तवर्गः ।

ऋफश दाने स्लाघहिंसा निन्दाज्ञौ प गुफ गुम्फ श ।
ग्रन्थे प् दृफ् दृन्फ सुतक्लु श्रे रिफ् शऽर्फे रिन्फ पश् बधे ।
रफि रफ् वर्फ गत्याञ्च तृफ्योऽष्टौ दश पञ्च फाः ।

बान्तवर्गः ।

क्षर्ब हिंसेऽम्ब च गतेऽबि ङ शब्दे कबृ ङ् स्तुतौ ।
वर्णे क्षीबृ ङ दर्पे ङ क्लीबृ धार्ष्टे कुटुम्ब क ।
ङ धृत्यां कुबि कि स्तृत्यां कर्ब गत्यां तु कम्ब च ।
खर्ब खम्ब गतौ गर्ब गम्ब गत्यान्तु घर्ब च ।
घम्ब चम्ब गतौ चर्ब गतौ चुबि कि चुम्बने ।
डब डिबि क् नोदने तुब कि त्वर्द्दे तर्ब सर्पणे ।
तम्ब नम्ब गतौ नर्बे पर्ब पम्ब च पूर्व्व क ।
निकेतने वर्ब वम्ब गतौ मर्व्वच मम्बि रिब ।
रबि गत्यां रबिङ् शब्दे लबिङ स्रंसने च कि ।
लुम्बर्द्दने शम्ब गतौ शर्ब हिंसे च शुल्ब क ।
माने सर्गे षर्ब षम्ब सर्व सम्ब तु सर्पणे ।
सम्ब साम्बक सम्बन्धेऽपञ्चाः पञ्चाशदन्तबाः ।

भान्तवर्गः ।

अभि ङ ध्वनावुम्भ पुभ् श पूर्त्तौ क्षुभ्लृङ सञ्चले ।
क्षुभ्य ग् च गल्भङ् धृष्टत्वे क्षीभृङ् कत्थे जभिक् नशि ।
जृभि जभ् यभने जभङ् जृम्भे जभ जृभि ङ् च ङी ।
जृभ् च डभ् डिभि जक् सङ्घे शुभ्य ग् हिंसेऽथ शुभ् तु भ्लृ ।
ङ च तुभ्य ग् च कि दृभी भये शौ दृभ कि गुम्फने ।
दन्भु न दम्भे दम्भ दिम्भ कङ सङ्घातेऽथ दिभ् दभि ।

दभ क् नोदे भर्भ हिंसे यभौ मैथुन ईरितः ।
रभौ ङ स्यात्तु राभस्ये रभिङ् शब्दे ङ रेभ्ट च ।
लभिङ् प्राब्दे लभ ड्रौ षङ् प्राप्तौ श्लुभ विमोहने ।
लुभ्येर्गार्द्ध्ये ङ् वल्भ भुक्तौ श्रीभ्ट श्लभ ङ कत्थने ।
शुभ् ल्ट ङ् दीप्तौ शुभ् प शुम्भश् षुम्भ च षिम्भ च हिंसने ।
ष्टुभु ष्टभि स्तभि ङ् स्तम्भे स्कभिङ् च स्तम्भु ङ स्मृतः ।
प्रमादे ल्ट स्तम्भु ङ विश्वासे स्त्रिम्भ स्रम्भ स्त्रिभु ।
हिंसे सुम्भ, द्युतौ चैकोनचत्वारिंशदन्तभाः ।

मान्तवर्गः ।

अम गतौ भजने शब्दे ऽमक रोगे कमुकङ् स्पृहि ।
ञि क्लम्य क्लमु भिर्ग्लानौ क्रम्य क्रमु गतौ क्षमु ।
ईर्ष्ये मर्षे क्षमू ङ ञि ष च कुश्म कङ मतोझिते ।
कुस्मित्यौ गमल्ट गत्यां चम् नृ चम् छम् जम जिम् झम ।
भक्षे यामौ, शब्दनत्योस्तिम् तीम्य क्लेदने तमु ।
ईर्ष्ये खेदेक्रयो द्रम्भ्यु इर् शमे दम् गतौ भ्रमिर् ।
भ भ्रम्य भ्रमु ज ण् चाले भामङ् क्रोधे म्रट म.र्म् गतौ ।
शब्दे यमेर उ विरतौ यम ञि परिवेषणे ।
तद्ऽभावे रमु ङ ञौ क्रीडे ण् जु टु वमुद्गिरि ।
शमु भ्य इर्शमे शमङ् कजालोचे श्रमु भ्य ञि ।
इत्तपः खेदयो ष्टीम ष्टिम्य क्लेदे षम ष्टम ।

वैक्लव्ये ऽथ क साम् सान्त्वे स्यमु श्र ध्वनने स्यम ।
जक् वितर्कै स्मम गतौ चियुतास्त्रिंशदन्तमाः ।

यान्तवर्गः ।

अयङ् गतावीर्ष्य ईर्ष्य ईर्ष्ये ऊयी ङ सेवने ।
क्नूयीङ् दुर्गन्ध आर्द्रत्वे शब्दे क्ष्मायीङ् विधूनने ।
चुच्चीत्वभिषवे चीयृञ् संवृत्यादानयोस्त्रय ङ् ।
गतौ चायृ ञ् निशाने ऽचें गाय् तय ङ् गति रक्षयोः ।
तायृ ङ् पालनसन्तत्यो र्नि दयङ् ग्रहणे गतौ ।
वधे दाने ऽवने दायृ ङ् दाने नय पय ङ् गतौ ।
पूयीङ् दुर्गन्धशीर्णयोरो प्यायीङ् वृद्धौ मय ङ् गतौ ।
मव्य बन्धे रय् लय् वयङ् व्यय ञ् गत्यां व्यय क नुदि ।
सुच्ची त्वभिषवे षूर्ष्य ईर्ष्ये सूर्ष्य त्व नादरे ।
ईर्ष्ये स्फायी ङ संवृद्धौ हय हर्य्य क्लमे गतौ ।
एकत्रिंशत् यकारान्ता धातवः परिकीर्त्तिताः ।

रान्तवर्गः ।

अभ्र गत्या मीङ् कम्प्यगत्यो रीकिं गतौ नुदि ।
क्मर् कौटिल्ये कुरश शब्दे चर् ञ सञ्चलने चुरश् ।
विलेखे खनने कुद्रिक् मिथ्योक्तौ खोर् ऋट खोटने ।
खुरश छेदछिदो गुर्डी शि गूर ङ क उद्यमे ।

गूरी यङ बधे गत्यां गुर्दिक् कुन्दे घुरण् ध्वनौ ।
भीमार्थे घुर्य ङी हिंसाव्यान्योस्त्वर् गमने ऽदने
आचारे चर्क संप्रीत्यसंप्रीत्योश्चूर्ङ यी दहि ।
चुर्किं स्तेये कुर्पिं लोपे ज्वर्स रोगे ङ जूर यो ।
ज्यानौ बधे त्सर छद्मगत्यां ञि त्वर्ष मङ् स्यदे ।
तुर्यङी हिंसे च तुर्लिं वेगे तञ्चिक् ङ धारणे ।
ऋट धोर गतिचातुर्य्ये धूरी यङ बधे गतौ ।
पुर्षग्रगत्यां पूरी यङ् पूर्त्तौ पूर क् र्ष बर्ब तु ।
मर्ब गत्यां मन्त्रि क ङ गुप्तोक्तौ मुर्षं वेष्टने ।
यर्भि क् सङ्कोचने वर्ब गत्यां श्वर्ब क् विले गतौ ।
तर्ह्व घूर् घूर्य ङो स्तम्भे हिंसे षुर्सु र्षं भैक्ष्ययोः ।
स्फुर्छिं स्फूर्त्तौ चले स्फार्श द्विचत्वारिंशदन्तराः ।

लान्तवर्गः ।

अलज् वारणपर्य्याप्तिभूषास्विल् ष क्षये गतौ ।
इल् कप् क्षेपे कल ङ् संख्याश्रुतोःकलकिल् क द्रौकिलष् ।
श्रौत्क्रोत्र क्रीड़े कील बन्धे चलज् चाले चये चलक् ।
श्रौचे कूल लावृतौ श्मील् निमेषे ङ् कल्ल कूजने ।
शब्दे ऽशब्दे कुल ज् बन्धुसंहत्योः क्वेल केल तु ।
क्वेल् खेल चालगत्योः खल् चल जर्थ्य खोल्ल खोटने ।
गल् भक्षे गल्कङ् च स्रावे चल्ज गतौ मिच्चले चल ।

विलासे क् चल् भृतौ चिल् श वासे चेल चेल्ल केल्टवत् ।
चुल्ल हावकृतौ चिल्ल शैथिल्ये च जुल क् पिषि ।
जल क् पिधाने जल ज धान्ये ज्वल् ज म् चलत्विषोः ।
टल् ट्वलज् विक्लवे नीलवर्णे श् णिल् गहने णल ज् ।
बन्धे तुल् क्युन्मितौ तिल्ल तिल् गतौ तिल् कश स्निहि ।
तूल कङ् पूरणे तुल् क निष्कर्षे तल् कि प्रतिष्ठितौ ।
दुल्कोत्क्षेपे दल् मि भेदे दलक् भेदेऽथ पाल् पूलक् ।
रक्षे पल ज् पल्ल गतौ पेल्ट चाले च पिलक्कुदि ।
पील रोधे पुल श पुल्ज महत्त्वे पुल्क उच्छ्रितौ ।
पूल्कि स्यात् संहतौ फुल्ल विकाशे ञि फला भिदि ।
फल् निष्पत्तौ फलज गतौ फेल्ट च क बल्म जीवने ।
बल ज् धान्यावरोधे च बलङ् दाने बधे ङ् बलक् ।
च निरूपे विल क श भेदने बुल्क मज्जने ।
भलङ् भल्लङ् भिल्ल बादिवद्भुल्ल ङ तु भलङ्वत् ।
मल् मल्ल ङ धृतौ मील्ह निमेषे मिलश ञ् श्लिषि ।
मुल् मूल क् रोपणे मूलञ् प्रतिष्ठायां ललक् ङ तु ।
ईप्सायां वेल्ल लेल् वेह्ल्ट चाले वलमि वल्ल ङ ।
स्तृतौ विल श्च शल ङ चलने च शलञ् गतौ ।
शील ङक् श्लाघे शल श्वल्ल श्वल वेगेङ शाल्ट कत्थने ।
शिल शुञ्छे ञि शी ल स्यात् समाधौ श्मील् निमेषणे ।
शूल् रुजायां षेल षेल्ट केल्टवत् ष्ठल ज स्थितौ ।

षिल् शुक्के षल् गतौ स्थल्ज स्थाने स्खल्मि चये चले ।
स्फुल् भ्रि स्फुर्त्तौ च स्फाल श्च चाले च स्मील् निमेषणे
सेल्ह क्रौ से क्रल् ह्मलम् चाले ऊलअ् ह्वतौ छदि ।
ह्लिलघ् ह्वावह्नतौ ह्वल्ज विलेखे ला नवतिस्त्रिभिः ।

वान्तवर्गः ।

अव रच्चे गतौ कान्तौ प्रीतौ तृप्तौ युतौ श्रुतौ ।
प्राप्तौ स्वेषेऽर्थने वेष्टे भावे वृद्धौ ग्रहे वधे ।
सामर्थ्येऽवगमे कामे धृतावर्वं बधे इवि ।
व्याप्तिप्रीणनयोरुर्व्वी हिंसे न क्षवि क्षुतौ च ड ।
केह्ठ सेवे कर्व दर्पे खाव खाड भये च्चिव ।
च्चिव्यु चीव निरासे चीव् काव क्षीवड बान्तवत् ।
खव ग् खचत् खर्व गर्व्वे खेव् गेव् ग्लेह्ठ ड सेव ई ।
गुर्व्व् द्यमे गर्व्व मदे चीह्ठ ञ ग्रहसंवृतौ ।
चीवक् दीप्तौ चर्व्व कि तु भच्चे जुर्व्वी बधे जिवि ।
प्रीणने जीव् ऋ प्राणे खिवि सेकेऽथ खीव तु ।
स्थौल्ये तीव च तुर्व्वी तु हिंसे तेह्ठ ड देवने ।
थुर्व्व दुर्व्वी बधे दिव्यु जिगीषेच्छापणिद्युतौ ।
क्रीड़ागत्योर्दिंवि प्रीतौ दिव कड् परिकूजने ।
क दिव ऽर्दे देह्ठ ड तु देवने दव् धवि ब्रजे ।
धिवि न् प्रीतौ गतौ धुर्व्वी हिंसे धावु जू जवे ह्ठजि

पुव ङ्गत्यां पुव पेवृ ङ सेवे पिवि सेचने ।
पीव स्थौल्ये पर्व्व पुर्व पूर्त्तौ पूर्व क् निकेतने ।
भर्व हिंसे मीव पीवे मर्व पूर्त्तौ गतौ मिवि ।
सेके मुर्व्वीं मव नद्धे मेव मेवृ ङ सेवने ।
रीवृ ञ् चीवे रेवृ ङ तु प्लुतौ रव् रिवि च व्रजे ।
शव् विकारे च शर्व हिंसे षिव्यु तन्तुततौ ष्ठिवु ।
ष्ठिव्यु ष्ठीव निरासेऽथ स्यात् षेवृ ङ ञ सेवने ।
षान्त्व सान्त्व क् सामयोगे स्विव्यु शोषे गतौ ञ ङ ।
सेवृ सेवे हिवि प्रीतौ वान्ता इत्यष्टषष्टिकाः ।

शान्तवर्गः ।

अशू ङ व्याप्तिसंहत्योरश ग् भोजन ईश् ल ङ ।
ऐश्वर्य्ये काश शब्दे यु काश का काशृङ् द्युतौ कुशि ।
कि च कुश्येर् श्लिषि क्रुश् ञो रोदे ह्वतौ क्लिश यैं तु ।
काश्यैं क्रोशङ् बधे क्लिश्युञ् चोपतापे क्लिशू ग तु ।
विबाधे खश् लृ यू नाशे णिश प्रीसे दशि क् त्विषि ।
दशि क् ङ दर्शैं दन्शौ च दंशे दाश नृ हिंसने ।
दाशृ क् ङ दाने दाशृ ञ् च दिश्शौञ् सौचेऽथ दृंशौ ।
प्रेक्षे धूश कं कान्तिकृतौ पिश् शपावयवे पश ञ् ।
बाधे ग्रन्थे पश क् बन्धे भ्रशभ्रंश्युऽधःपते ।
लृ भ्रन्शुङ् भ्रश्यु च भाश्य भाशृ ण् टुङ् भासि तौ रतौ ।

मश मिश् तु ध्वनौ कोपे रुश श्रौ रुशि रश् रिशौ श् ।
हिंसे लश क् शिल्पयोगे श्रौ लिश् गत्यां ङ् लिश्य ञौ ।
तौक्ष्ण्ये विशिर्य्य ह्रत्यां श्रौ विश् प्रवेशे ङ वाश्य ञट ।
शब्दे वस्तु स्पृह्ह्व शश प्लवने स्पृश श्रौ स्पृशि ।
स्पर्शं क ङ् ग्रहणे स्लेषे स्पर्शं ञ ग्रन्थबाधयोः ।
शकारान्ता नव त्रिंशदिह धातव ईरिताः ।

षान्तवर्गः ।

अक्षनच्च ब्याप्तिसंहत्योरष ञ् दीप्तौ ग्रहे गतौ ।
इष गाभीक्ष्ण्ये इषु श् वाञ्छे इष्य सर्पणा ईष ङ ।
दानेञ्छहिंसे चेषुञ्छे ईक्ष ङ् दर्शन उक्ष् कृषि ।
उषूष् बधे दक्ष्य ष् रोगे ऋक्ष न बध ऋषी ष् गतौ ।
एषृ ङ् च कष् बधे कुष् ग निष्कोषे काक्षि काङ्क्षणे ।
कृषौ त्वाकृषि कृष श्रौञ् च विलेखे खष बधेऽथ गेष् ।
ग्लेषृ ङङन्वेषे ऽथ घृषु सङ्घर्षे घुक्षि इनु तौ ।
विशब्द आङः सततान्क्रन्द इर्षु ष् रवे घुषि ङ ।
धूषे चषिङ हरे चुष पाने चक्षुङ वदे चषञ ।
भक्षेऽथ चष् बधे कष् जष् जूष ञ् च ष् ञी जि जुष् मुदि
सेवे कि जुष् तर्कंदसेग्रा जिषु सेके ऽथ जेषृ ङ ।
गत्यां जक्षि म् ङ दाने च जक्ष दक्षुष् भक्षहासयोः ।
झष ञ् ग्रहे ऽपिधाने झष् बधे णेषृ ङ याङ्क् व्रजे ।

शिषु सेके शिक्ष लुम्बे तूष् तुष्टौ तुष् ल्ट यौ ञि च ।
त्विषौ ञ् भासे ऽवाप्निवासे दाने चेर्ष्ये ञि त्वष् त्वषि ।
त्विद्दित्यां त्वक्ष् त्वचोग्राहे त्वक्षू कार्श्ये ऽथ तावकौ ।
तक्षून् तक्षे ङ् दीक्ष मौण्ड्येज्याद्योऽर्थे दक्ष ङ स्पदे ।
वृद्धौ दक्ष श्च ङ् हन्त्यर्थे हृदु षौ वैकृते ल् द्विषौ ञ् ।
वैरे द्राक्ष ध्राक्ष ध्राक्षि काङ्क्षे घोरवते धृष क् ।
ङ शक्तिबन्धे ञि धृषान् प्रागल्भ्ये धृषु संहतौ ।
हिंसे धृषा कि त्वमर्षे धूष क् धूषे लिंधिष् श्वे ।
धिक्ष धुक्ष ङ सन्दीपे क्लेशे जीवे पुष ग् पुष ।
पुष्टौ ल्ट पुष्यौ च पुष क् धृतौ धौ पिष् ल्ट चूर्णने ।
पष क् बन्धे पष ञ् बाधे ग्रन्थे पक्ष क् परिग्रहे ।
पर्ष ङ् स्नेहे प्रुष ग् सेकपूर्त्यौ स्व प्रुषु दह्य ऽमू ।
रलौ प्लुष्य् ल्ट च पुष्येर भागे च प्युष कुत्सृजि ।
पृषु सेके पूष वृद्धौ पुक्ष भक्ष ञ भक्षणे ।
भक्ष क् च भिक्ष ङ् लाभार्थलाभोक्तिक्लिष्टि भाष् ङ कृ ।
वाचि भ्रेषृ ञ् चले भेषृ ञ् च भये भूष्कि भूषणे ।
भष् वुक्के पिशुनोक्तौ मष् मुष् बधे मुष्य हकिंदि ।
मुष ग् मूष् लुण्ठने मिष् श स्पर्द्धे मिष् मृषु सेचने ।
मृष क् क्षान्तौ मृष ञ कु मृष्य ञ य क् म्रक्ष म्रक्षणे ।
स्नेहने म्रक्ष सङ्घाते मक्ष रोषे च मोक्ष कि ।

क्षेपे माक्षि स्पृहे येषृ ङ यत्ने यक्ष क ष्माहि ।
यूष् रिष् बधे रुष ञि च रुष्येञिं क्रुधि रुष् क् तथा ।
ञि रक्ष पालने रेषृ ङ् ह्रेषायामथ लूष्क् बधे ।
लुष् च स्तेये लष क्र् श्लिष्टयोगे लष्य लष ञ् स्पृहि ।
लक्ष क ञ् दर्शने ऽङ्के क ङ् लक्षालोचे विषिर्लि औ ।
ङ व्याप्तौ विष गौ विप्रयोगे ऽथ विषु सेचने ।
वृषु चाथ क ङ् वृषु च प्रजनैश्वर्ये ऽथ वक्ष ङ ।
वृत्तौ वक्ष् रोषसंहत्यो वांक्षि काङ्क्षे ऽथ वष् शष ।
शिष् बधे शिक्षसर्व्वोपयोगे वेरतिशायने ।
शिष् ऌ धौ तु विशेषे श्रिष् स्लिषु दाहे स्लिषौ य् ऌ ञि
श्लेषे श्लिष् क च शुष्यौ ऌ शोषे शिक्ष ङ शिक्षणे ।
शूष् षूष प्रसवे षृक्ष गमने षूर्क्ष सूर्क्ष तु ।
अनादरे स्तृक्ष् गत्यां सूष् प्रसवे हृषु हृष्य ञि ।
हृष् तुष्टौ हृषु ञि प्रोक्तो ऽलीके ह्रेषृ ङ सर्पणे ।
ङ हेषृ च स्वने ऽश्वानां षान्ताः षोड़शकं शतम् ।

सान्तवर्गः ।

असु भावे ऽस्यु क्षेपे अस् ञ ऽथार्थे ञि लास ङ ।
उपवेशे गुधसुक्के कुधसुतद्दिपि च कृसु ।
म्य कृ तौड् कृस् कुसि कि च भासने कुस्य हस्मिंषि ।
काढ ङ् कुशब्दे कुत्स क् ङ अवक्षेपे कस अ् गतौ ।

कसि कस् ल ङ घाते घ ग्रस् कि ग्रासे ग्रस ग्लसु ।
ङ भक्षे ल्ट घसै चाथ घसि ङ क्षरणे च्युस क् ।
ह्लानै चकाहृ दसु दीप्तै जस्कु बधे ऽनादरे जसु ।
इर्यं मोक्षे जसि क् रक्षे जर्त्सं भर्त्से च लङ् णिसि ।
चुम्बे णस ङ् कृतौ णाहृङ् तुस ध्वाने त्रस क् धृतौ ।
ग्रहे निषेधे त्रसि कि भासि त्रस्य त्रसी णा भये ।
तसि कचलङ्कृतौ तसु दसु इतुं क्षेपणे दसि क् ।
भासि दसि क ङ दृष्टौ दंष्टे दाहृ ञ दाने दंस बधे ।
ध्रस् कुतक्षेपे ध्रस् गु चोञ्छे धूस्क धूष्टे ध्वन्सु ल्ट ङ् गतौ ।
भ्रंशे पेस् पिसृ गत्यां पिस् क षट्रार्थें च पुस्य इर् ।
विभागे इर् प्लुस्य् दाहे च प्रस्त घ ङ् प्रसवे ततौ ।
पसि क् नाशे पस् क पस ञ् मान्तवत् पिसि कि त्विषि ।
पुंस्क मर्द्दे ब्युसेर्हानौ विस्येत्क्षेपे क ङ भर्त्स ञ ।
भर्त्से भंस् लि द्युतौ चाथ भ्रास् भ्लास्य ङ् टृ णा टु भ्रान्तवत् ।
भासृ ङ् दीप्तौ भ्यस ङ् भीत्यां मुस्ये क्हिंदि मसिर्यं ई ।
परिमाणे परीणामे इर्यस्तु यतने रस ।
शब्दे रासृ ङ् लपि लसक् शिल्पयोगे लस श्लिषि ।
क्रीड़े ब्रीस ब्रूस् कि बधे वसक् स्नेहच्छेदास्व यु ।
वसिर् स्तम्भे वसे औ निवासे वस ङ ल स्तृतौ ।
वेख्रितौ श्वस् घ लु प्राणे शस्लु र् स्वप्ने उशस् बधे ।
आङ्पूर्व्वाच्छसि ङ् शासु ङ् शासु ल उक्तानिषि कृताः ।

ग्रासु ग्लसु ग्रासने ग्रन्सु हिंसात्तुत्यो यँ ऌ ग्रसु ।
मि निवासे घ्युस्य भक्षे घस्लुखं भ्रे ऌ खनसु ङ ।
ध्वंसु ङ खनसु प्रमादे हृस ह्लस रवे हसे ।
हासे हिस् धिकि हिंसे ते सान्ताः स्युः पञ्चषष्टिधा ।

हान्तवर्गः ।

अर्हि क् भासे ऽहि ङ् गते ऽर्ह योग्यत्वेऽर्हक् च पूजने ।
ईह ङ् चेष्टे उहिर् लर्दै ऊह ङ तर्कै यह म्लह ।
कयादाने ग ग्रह ञ च गर्ह गल्ह ङ कुत्सने ।
कि गर्ह च ङ गाहू विलोडे गुहू ञ संवृतौ ।
चह कं चह शाठ्ये ङ जेह यत्नेऽथ बाह्य औ ।
बन्धे तृह ध तृन्हू प्र हिंसे तुह् दुहिरर्दने ।
दुह ल्ञौ दुहि ऌ द्रुहू जिघांसे दिहू औ लिपि ।
दहौ दाहे दहिक् दीप्तौ दाहे द्राह ङ जागरे ।
निक्षेपे दृहि दृह् वृद्धौ पुहि ङ् गत्यां बर्ह बल्ह ङ ।
स्तृतिहिंसादानवाक्षु मह पूजे महिक् त्विषि ।
महिङ् वृद्धौ तु मुह्यू ऌ जि वैचित्त्ये मिहौ सिचि ।
माहृ ञ्माने रिह् बधे ञि ञ् रुहौ जन्यां रह् त्यजि ।
रहि गत्यां लुहौ गार्द्धे ञ ल् लिहौ ञ् स्वादे क् वर्ह बधे ।
दीप्तौ वर्ह वल्ह ङ् श्रैष्ठ्ये वल्हक् त्विषि वृहि क्वपि ।
वृहि ध्वनर्द्द्या वँहि प वृह् वृद्धौ स्रू वृञ्क्षमे ।

वेहृ वाहृ ङ यत्ने ऽथ वहि ङ् वृद्धौ वहि क् त्विषि ।
वहे औ प्रापणे ग्लुञ्चु ल्ट उद्गारे ग्लिह्रृ य् ल्ट ञि ।
प्रीतौ ग्लिह क् स्नेहने षद्ल कि प्रत्तौ षह ज् ङ च ।
ल्ट मुह्य ल्टपि च ष्टुह ष्टृह स्तृह स्तृह घ् बधे ।
ल्ट स्नुह्र ङ तु विश्वासे हकारान्ताः प्रतार्हकाः ।

अथ सौत्राः ।

कर्क हासे चकि भ्रान्तौ मर्क सर्पे तु सिक् सिचि ।
मर्च ग्रहे कजि ग्रहे पजि रोधे मजि ध्वनौ ।
मट सादे वटि स्तेये कुठ क्रियड संहृतौ ।
वड आरोहणे कुत्तात्कृतौ पुत्त गतौ खत ।
घाते सात्म सुखे उद आघाते च्छद संवृतौ ।
सुदि शोभे कप् चपले छुप् सादे रिफ कुत्सने ।
रिभ रवे स्तम्भ स्तुम्भ स्कम्भ स्कुम्भ ग्लु रोधने ।
डिम हिंसे धम ध्याने पीय प्रीणन उद् गतौ ।
तन्नि सादे मोह उष दाहे चुष विमर्दने ।
स्यात् ग्रह्म तष गत्या च्छम् गतिस्मृत्यो रघ्र स्वने ।
भिष् वगजवे गृध भजने लुष हिंसन इत्यसौ ।
धातूनामिह सौत्राणां विमलादिरुदीरिताः ।

इति स्फीतः समदशशत्या षट्कोनषष्ठ्या ।
धातुस्कन्धै र्बुधाः सेव्यः कविकल्पद्रुमः फलन् ।
विद्वद्धनेशशिष्येण भिषक्केशवसूनुना ।
तेने वेदपदस्थेन वोपदेवद्विजेन यः ।
स्वर्गे गीर्व्वाणनाथ्यः सुरपतिरभितः शाब्दिकानां वरेण्यं
पाताले नागराजं भुजगयुवतयो यस्य गायन्ति कीर्त्तिं ।
यत्तीर्णः शब्दपाथोनिधिमखिलमिमं गोष्पदं वा सुराद्रे ।
शिष्यो ऽकार्षीद्धनेशः कविकुलतिलकः केशविर्व्वोपदेवः ।

इत्याचार्य्यचक्रचूड़ामणि श्रीवोपदेव गोस्वामिविरचितः
कविकल्पद्रुमो नाम धातुपाठः समाप्तः ।